

ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΗΧΘ

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΕΤΟΣ Α'.

— 18 Σεπτεμβρίου 1893. —

ΤΕΥΧΟΣ Γ'.

ΘΕΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΑΙΣΧΥΛΟΥ

εγάλως θὰ ἐσφάλλετό τις, ἐὰν ἐζήτηι νὰ κρίνη περὶ τοῦ ἀρχαίου ἐλληνικοῦ δράματος ἐκ τοῦ σημερινοῦ θεάτρου. Μεταξὺ τούτων, ἐκτὸς τοῦ ὀνόματος, οὐδὲν κοινὸν ὑπάρχει. Τὰ ἀντίθετα σημεῖα αὐτῶν εἶνε πολυαριθμότερα τῶν σημείων, καθ' ἃ ταῦτα ὁμοιάζουσι πρὸς ἄλληλα. Τὸ νεώτερον δράμα παρίσταται ἐντὸς οἰκοδομῶν, κατὰ τὴν νύκτα, ὑπὸ τὴν λάμπην τοῦ ἀερίφωτος ἢ ὑπὸ τὸ φῶς τῶν λύχνων. Τὸ ἀρχαῖον δράμα παρίστατο κατὰ τὴν ἡμέραν, ἐν ὑπαίθρῳ, ὑπὸ τὸν οὐρὸν καὶ διακυγῆ οὐρανόν. Τὸ νεώτερον θέατρον εἶνε κοινὸν οἰκοδόμημα, μεγέθους ἀσυνήθους, περικαλλῶς κεκοσμημένον, φέρει στέγην καὶ τοίχους, δυνάμενον νὰ περιλάβῃ δύο ἢ τρεῖς χιλιάδας λαοῦ. Τὸ ἐλληνικὸν θέατρον ἦτο λελατομημένον ἐκ τοῦ στερεοῦ βράχου τοῦ παρὰ τὴν Ἀκρόπολιν ἢ κατεσκευασμένον διὰ κατεργασμένων λίθων μετὰ τῆς αὐτῆς μεγαλοπρεπειᾶς, οἱ θεαταὶ δὲ συνέρρεον ἐκεῖ κατὰ πολλὰς χιλιάδας. Οἱ θεαταὶ ἐν τῷ παρισυνῶ θεάτρῳ μόνον τὸ θέατρον καὶ τὰ ἐν αὐτῷ κοσμήματα βλέπουσιν. Ἡ Ἀκρόπολις, ἡ ἀγορά, αἱ στοαί, οἱ ναοὶ καὶ οἱ βωμοὶ τῶν θεῶν, ἅπαντα ἡ ἀρχιτεκτονικὴ λάμπις τῶν Ἀθηνῶν, περιέβαλλον τοὺς συναθροισμένους ἐν τῷ θεάτρῳ τοῦ Διονύσου, ἅπαντα αἱ φυσικαὶ καλλοναὶ τῆς Ἀττικῆς ἐξεπέσοντο πρὸ αὐτῶν. Ὡς στέγην εἶχον τὸν κυανοῦν οὐρανὸν καὶ ἀντὶ φωτὸς τὸν λάμποντα ἥλιον· οὕτω ἡ φαντασία αὐτῶν ἐπλανᾶτο ἐλευθέρως ἐν τῷ περὶ αὐτοὺς εὐρεῖ ὀρίζοντι.

Τὸ νεώτερον θέατρον χρησιμεύει ὡς ἐστία κερδοσκοπιῶν, εἰ καὶ προστατεύεται ἐνίοτε ὑπὸ ὑψηλῶν προσώπων, συχνάζομενον ἔσθ' ὅτε καὶ ὑπὸ ἀριστοκρατικῶν, ἐνθα ἡ μοναρχία καὶ ἡ ἀριστοκρατία ὑπάρχουσιν, ἀλλ' ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον πληρούμενον καὶ ὑποστηριζόμενον ὑπὸ τῆς κατωτάτης τάξεως τοῦ λαοῦ. Ἐν Ἀθήναις τὸ θέατρον ἦτο ἴδρυμα δημόσιον, τὰ ἐξόδα

ἐπληρώνοντο ἀμέσως ἢ ἐμμέσως ἐκ τοῦ δημοσίου ταμείου, ἦτο κτῆμα τῆς πολιτείας καὶ διφ-
κεῖτο ὑπ' αὐτῆς, καὶ οἱ θεαταὶ ἀπετέλουν μέρος τοῦ πεφωτισμένου καὶ κυριάρχου λαοῦ τῶν
Ἀθηνῶν καὶ τοῦ ἄνθους τῶν κυριωτάτων πόλεων τῆς Ἑλλάδος. Τὸ θέατρον, ὡς σήμερον ὑφί-
σταται ἐν ταῖς πόλεσι τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς, εἶνε, ἵνα μὴ εἴπωμεν γενικῶς, σχο-
λεῖον τῆς κακίας καὶ τοῦ ἐγκλήματος, ἐν ᾧ ἐκδεδιχημένοι ἄνδρες καὶ γυναῖκες διδάσκουσι τοὺς
ἄλλους τὸν τρόπον τοῦ ἱκανοποιεῖν τὰς ὀρέξεις καὶ τὰ πάθη των, καθιστῶντες αὐτοὺς ἀληθεῖς
λυμεῶνας τῆς κοινωνίας. Τὸ θέατρον ἐν ταῖς ἀθηναῖς ἡμέραις τῶν ἐλληνικῶν πόλεων ἦτο σχο-
λεῖον τῆς ἠθικῆς καὶ τῆς θρησκείας· ἐν αὐτῷ ἐδίδασκον οἱ σοφώτατοι καὶ κάλλιστοι τῶν ἀνδρῶν
τῶν χρόνων ἐκείνων, διότι τοιοῦτοι ἦσαν οἱ τραγικοὶ ποιηταὶ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἀθανάτου
τριανδρίας τῆς ἐλληνικῆς τραγωδίας, καὶ οἱ ποιηταὶ αὐτοὶ ἦσαν οὐχὶ μόνον συγγραφεῖς, ἀλλὰ
καὶ ἠθοποιοὶ εἴτε ἐκγυμνασταὶ τῶν ὑποκριτῶν τῶν ἰδίων δραμάτων. Ἐπειδὴ δὲ ἡ τραγωδία
ἦτο τὸ ἄκρον ἄκρον τῆς ἐλληνικῆς ποιήσεως, ἦτο τῆς ἐπικῆς καὶ λυρικῆς, ἠνωμένων ὡς ἐν
καλλιπέταλον καὶ εὐῶδες ἄνθος, ἦτο κατ' ἀκολουθίαν ἡ καλλίμορφος κάλυξ τῆς ἠθικῆς φιλοσο-
φίας καὶ τῆς θεολογίας. Καθ' οἷον τρόπον δὲ ἐδιδάχθη ἐν τῇ σχολῇ τοῦ Ὀμήρου καὶ τοῦ Πινδάρου
ἐχρησίμευσεν ὡς διδάσκαλος τοῦ Σωκράτους, τοῦ Πλάτωνος καὶ αὐτοῦ τοῦ μεγάλου Ἀθηναίου
ρήτορος, ὅς ἦτο ὁ ἕξάρχος τῆς ἠθικῆς, τῆς εὐγλωττίας, τῆς πρακτικῆς φιλοσοφίας καὶ τοῦ
ὑψηλοῦ φιλολογικοῦ ὕψους ἐν Ἑλλάδι. Τοιαύτη εἶνε ἡ τάξις, ἐν ἣ κατατάσσει ὁ Μίλων τοὺς
τραγικούς ἐν τῇ λαμπρῇ αὐτοῦ περιγραφῇ τῶν Ἀθηνῶν ἐν τῷ α' Ἀπολεισθέντι Παραδείσῳ :

Ἐκεῖνα ποὺ ἐδίδασκαν οἱ τραγικοὶ
εἰς τὰ τραγούδια τοῦ χοροῦ τὰ λυγρὰ,
γεμῆτα ἀπὸ εὐμορφιᾶ καὶ ἠθικῆς,
τὰ εὐέχετ' ὁ λαὸς ὡς ἱερά.

Τὴν παιρνιδίαν τύχη, τὴν ἀνθρώπινη ζωή,
τ' ἄγρια πάθη καὶ τὰ ἔργα τὰ ἠρωϊκὰ
μὲ ἀξιώματα τὰ ζωγραφίζαν ἠθικά,
πιστά. . . θαρρεῖς καὶ τᾶναν πνοή. (1)

Τὸ νεώτερον δρᾶμα ὡς σκοπὸν προτίθεται τὸ τέρπειν τοὺς εἰς τὸ θέατρον συρρέοντας,
τὸ ἀρχαῖον ὅμως ἦτο προωρισμένον οὐχὶ πρὸς τέρψιν, ἀλλὰ μᾶλλον πρὸς διδασκαλίαν. Αἱ νεώτε-
ραι θεατρικαὶ παραστάσεις εἶνε συνήθως ἄπασσι ἄνθρωποι, ἀν οὐχὶ ἀναγκασθὲν ἐχθραὶ πρὸς τὴν
θρησκείαν. Ἡ ἐλληνικὴ τραγωδία προήχθη μετὰ τῆς θρησκείας, φέρουσα οὐχὶ δημώδη χαρα-
κτῆρα μόνον, ἀλλὰ καὶ θρησκευτικόν, ὡς ἐν ταῖς πανηγύρεσι τῶν θεῶν. α' Τὸ θέατρον ἐδημιουργήθη, » λέγει ἀρχαῖός τις ρωμαῖος συγγραφεὺς, α' διὰ τὴν λατρείαν τῶν θεῶν καὶ πρὸς τέρψιν
τῶν ἀνθρώπων. » (2)

Συνελόντι εἰπεῖν, τὸ ἐλληνικὸν θέατρον ἦτο μᾶλλον τὸ ἱερὸν βῆμα τῶν ἀρχαίων, εἰ καὶ
τοῦτο δύναται νὰ φανῇ παράδοξον εἰς πολλοὺς τῶν νεωτέρων. Τὸ ἱεραιτεῖον ἐφρόντιζε περὶ
θυσιαῶν μόνον, οὐχὶ δὲ περὶ κηρύγματος· ἔθεν ὁ λαὸς ἄνευ βιβλίων ἐξηρτᾶτο κατὰ μέγα μέρος
ἐκ τῆς προφορικῆς διδασκαλίας, μανθάνων τὰ δίκαια καὶ τὰ καθήκοντα αὐτοῦ ὡς πολίτου
παρὰ τῶν ρητόρων, ὡς ἐκρέματο ἐκ τῶν αἰθερίων, σπουδαίων τραγικῶν, ἵνα ἐκμάθη τὰ
ἀφορῶντα εἰς τὴν καταγωγὴν, τὸ καθῆκον καὶ τὸν προορισμὸν αὐτοῦ ὡς ἠθικοῦ καὶ ἀθανάτου
ὄντος. Ὡς ἡ Πνύξ ἦτο ἡ νομοθετικὴ αὐτοῦ αὐλή καὶ τὸ βῆμα ἡ πηγὴ τῆς δημογραφικῆς εὐ-

(1) Τοὺς στίχους τούτους μετέφραξε πάνυ εὐγενῶς εἰς τὸν ἑμμετρον λόγον ἡ λογιὰ δεσποινὶς Ἀλεξάνδρα Παπαδοπούλου.

(2) Valerius Maximus. Theatra excogitata cultus deorum et hominum delectationis causa.

γλωττίας, οὕτω ἡ ρητορικὴ τοῦ ἱεροῦ βήματος, ἦτο τὸ συμπερασματικὸν ὕψος, ἀπέρρεεν ἐκ τῆς
θυμέλης ἀντηχοῦσα ἀπὸ ἄκρου εἰς ἄκρον τοῦ θεάτρου. Ἡ ἐλληνικὴ τραγωδία εἶνε οὐσιωδῶς δι-
δακτικὴ, ἠθικὴ, μυθολογικὴ, θρησκευτικὴ. Τὸ καθῆκον τοῦ χοροῦ, ὅστις κατεῖχε τὴν ὑψίστην
θέσιν ἐν τῷ ἀρχαίῳ δράματι, ἦτο τὸ μεθερμηνεύειν τὰ μυστήρια τῆς Προνοίας, τὸ δικαιολογεῖν
τὰς πράξεις τοῦ θεοῦ ἀπέναντι τῶν ἀνθρώπων, τὸ συνηγορεῖν ὑπὲρ τῆς ἀληθείας, τῆς ἀρετῆς
καὶ τῆς εὐσεβείας. Ἐνεκα τούτου ὁ χορὸς ἀπηρτίζετο συνήθως ὑπὸ ἀνθρώπων ἡλικίας προκε-
χωρηκίας, ὧν ἡ σοφία ἦτο ἀρμόδια πρὸς διδασκαλίαν τῆς ἀληθείας καὶ τοῦ δικαίου, εἴτε ὑπὸ
νεανίδων, ὧν ἡ παρθενικὴ ἀγνότης ἀρίστατο αὐθορμητῶς τοῦ ψεύδους καὶ τῆς ἀδικίας. Ὁ
κύριος σκοπὸς τῆς τραγωδίας, κατ' Ἀριστοτέλην, εἶνε τὸ ἀγνίσειν τὴν καρδίαν καὶ καταστέλ-
λειν τὰ πάθη, πρὸς τὸν σκοπὸν δὲ τοῦτον συνέτεινον ὁ ρυθμὸς τῶν ἐλιγμῶν τοῦ χοροῦ, ἡ ἀρμο-
νία τῆς μουσικῆς καὶ τὸ μέτρον τῶν στίχων μετὰ τῶν ἠθικῶν μαθημάτων, ἅτινα παρέχοντο
ὑπὸ τῶν προσώπων τοῦ χοροῦ καὶ τῆς πλοκῆς τῆς τραγωδίας. Ἡ τραγωδία, ἐν τῇ ἀληθεῖ
αὐτῆς φύσει λαμβανομένη, ἦτο ὡς ἀντελαμβάνοντο αὐτῆς αἱ ἀρχαῖοι, ἀπῆγε τὸν ἀκρατῆν
ἐκτὸς ἑαυτοῦ καὶ μακρὰν τοῦ ἐνεστώτος. Ἀνῆγεν αὐτὸν ὀπίσω πρὸς τὴν καταγωγὴν τῆς φυλῆς
του, ἄνω παρὰ τὴν θεῖαν Προνοίαν, ἐνώπιον τῶν θεῶν καὶ ἐτι ἀπωτέρω πρὸς τὰς ἀνταποδόσεις
ἐτέρου κόσμου. Ἐκτὸς ὀλίγων ἐξαιρέσεων, τὰ θέματα εἶνε μυθολογικά, τὰ πρόσωπα εἶνε ἥρωες
καὶ ἡμίθεοι, τέρατα πιθανὸν ἐγκλημάτων, ἀλλ' ἡ τιμωρία αὐτῶν εἶνε οὐχ ἦττον ἐπιβλητι-
κωτάτη ἢ ἀμαρτία βαδίζει πάντοτε μετὰ τῆς τιμωρίας. Τὰ πρόσωπα ταῦτα παρέχουσι διὰ
τῶν χειλέων καὶ τοῦ βίου αὐτῶν δείγματα τῶν ἐνεργειῶν τῆς θεῖας Προνοίας καὶ τῆς τὰ πάντα
ἀνταποδιδούσης δικαιοσύνης τοῦ θεοῦ. Ἡ πλοκὴ στρέφεται πάντοτε ἐπὶ τινος μεγάλης ἀρχῆς
τῆς θεῖας οικονομίας, ἧτις κατόπιν ἐξηγεῖται καὶ ἐνισχύεται διὰ τῶν θεῶν ἔσμάτων τοῦ χοροῦ.
Ὁ μῦθος, ὅς παρὰ τοῦ ἀκρατηρίου ἐθεωρεῖτο ὡς ἱερὰ πραγματικότης, εἶνε εἰλημμένος ἐκ τοῦ
Ὀμήρου εἴτε ἐκ τοῦ Πινδάρου καὶ χρησιμεῖ ἀντὶ καιμένου καὶ ὁ κορυφαῖος ἀντὶ κήρυκος, ὁ δὲ
χορὸς ἐπαναλαμβάνει τὴν διδασχὴν περὶ ἀλλων αὐτῆν μετ' ὅλης τῆς ἱερότητος καὶ μεγαλοπρε-
πειας τῶν ἱερῶν λυρικῶν αὐτοῦ ἔσμάτων· καὶ ἡ προσηχὴ αὐτῆ ἐτι δὲν ἐλλείπει ἐκ τῶν ἀρχαίων
τούτων λειτουργιῶν, διότι τὰ ἔσματα τῶν χορῶν συνίστανται, οὐχὶ σπανίως, ἐκ δεήσεων πρὸς
τὸ θεῖον.

Ἐὰν ταῦτα πάντα δύναται νὰ λεχθῶσι κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἦττον περὶ τῶν μεγάλων
ἀριστοτεχνῶν τῆς ἐλληνικῆς τραγωδίας, περὶ τοῦ Αἰσχύλου ὀφειλομένον νὰ εἴπωμεν ὅτι ἦτο ὁ
κατ' ἐξοχὴν θεολόγος ποιητὴς τῆς Ἑλλάδος. Αὐτοὶ οἱ ἀνώτατοι θεοὶ καὶ οἱ θεοὶ τῆς κατω-
τέρας τάξεως παρίστανται συνήθως ὡς δρώντα πρόσωπα καὶ ὡς ὑποκείμενα τῶν δραμάτων
αὐτῶν, χειριζόμενοι τὰ μεγάλα θέματα τῆς θεολογίας, ἐν πολλοῖς, καθ' οἷον τρόπον χειρίζονται
ταῦτα οἱ ἀγαθοὶ καὶ οἱ κακοὶ ἄγγελοι ἐν τῷ α' Ἀπολεισθέντι Παραδείσῳ. Οἱ ἀνθρώπινοι αὐτῶν
χαρακτῆρες καίτοι ἐστιγματισμένοι ὑπὸ αἵματος, ἀποπνεύουσιν αἰσθημάτων οὐχ ἦττον εὐ-
σεβῆ, εἰ δὲ πάλιν ἐνίοτε τολμῶσι νὰ προσφέρωσι λόγους μεσοῦς ἀλαζονείας καὶ κόμπου, τοῦτο
χρησιμεῖ ὡς προάγγελμα τῆς βεβαίας καὶ τρομερῆς ἀνατροπῆς αὐτῶν. Τὰ μεγάλα προβλή-
ματα ἀκριβῶς, τὰ ὑπὸ τοῦ Ἰῶβ καὶ τῶν τριῶν φίλων αὐτοῦ συζητούμενα, εἶνε ὁ κύριος σχε-
δὸν μοχλὸς πασῶν τῶν τραγωδιῶν του. Δι' αὐτὸν ταῦτα δὲν ἦσαν κεναὶ θεωρίαι. Ἦσαν πρα-
κτικὰ ζητήματα, μετ' ὧν τὸ πνεῦμα αὐτοῦ εὐρίσκετο εἰς προφανῆ πάλιν καὶ ἀφ' ὧν ἐξηρ-
τᾶτο τὸ πεπρωμένον αὐτοῦ, ἐπελαμβάνετο δὲ τῆς ἐπιλύσεως αὐτῶν μετὰ μεγάλης προθυ-
μίας προσωπικῆς θρησκευτικῆς πείρας. Οἱ ἀρχαιότατοι ποιηταί, ὡς ὁ Ὀμηρος, ὁ Ἡσίοδος, οἱ

θησκευτικοί ποιηταὶ καὶ οἱ ποιηταὶ τῶν Ὀμηρικῶν λεγομένων Ὑμνων, εἶχον λάβει ταῦτα ὑπὸ ὄψιν ὑπὸ τὴν καθωρτέραν ποιητικὴν αὐτῶν μορφήν· εἶχον πιστεύσει εἰς τοὺς μύθους πιθανῶς κατὰ γράμμα καὶ μετὰ περισσοτέρας ἐνδομύχου πίστεως. Οἱ κατόπιν φιλόσοφοι, ὡς ὁ Πλάτων, ὁ Ἀριστοτέλης, ὁ Πλούταρχος, ἀνέπτυξαν ταῦτα ἐπὶ τὸ ἐκτενέστερον πλέξαντες ὀλοκλήρον σύστημα διδασκαλιῶν. Ὁ Αἰσχύλος ὑψοῦται ὡς μεσότοιχον μεταξὺ αὐτῶν, ὃν οὐχὶ ὀλιγώτερον ποιητικὸς τῶν πρώτων, σπανίως δὲ ὀλιγώτερον φιλοσοφικὸς τῶν δευτέρων, πλὴν εἰς μέγιστον βαθμὸν πρακτικώτερος, προσωπικώτερος καὶ θεολογικώτερος ἀπάντων. Ὁ ποιητής, ὅστις εἰς τοὺς νεωτέρους χρόνους ἁμοιάζει πρὸς αὐτὸν τὰ μέγιστα, εἶνε ὁ πουριτανὸς ποιητὴς τῆς γηραιᾶς Ἀγγλίας. Ὁ πιστεύων εἰς τὴν μετεμψύχωσιν θὰ ἠδύνατο κάλλιστα νὰ ὑποστηρίξῃ ὅτι ἡ αὐτὴ ψυχὴ κατέκει ἐν ἀμφοτέροις. Οὐδὲν λέγοντες περὶ τῆς προφανοῦς ἁμοιότητος μεταξὺ τοῦ Προμηθεῦς τοῦ πρώτου καὶ τοῦ Σατανᾶ τοῦ δευτέρου, ὅστις ἦτο ἐν μέρει ἀναμφισβότως τὸ ἀποτέλεσμα μιμήσεως γενομένης ἐκ προθέσεως, οὔτε περὶ τῆς ἁμοίας παρ' ἀμφοτέροις ἐλευθερίας περὶ τὸ σχηματίζειν ἢ μᾶλλον δημιουργεῖν ἐπιβλητικὰ ποιητικὰ ἐπιθετα ἀναφέροντες τι, βεβαιούμεν ὅτι ἀμφοτέροι διὰ τοῦ αὐτοῦ ἀπαρχιλλοῦ χαρακτηρίζονται ὕφους, ὅτι ἀμφοτέροι κατείχοντο ὑπὸ τῶν αὐτῶν σφοδρῶν πολιτικῶν καὶ πατριωτικῶν συμπαθειῶν καὶ ὅτι ἀμφοτέροι ἐνεψυχούντο ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ πυρὸς σφοδροῦ θρησκευτικοῦ αἰσθηματός. Ὁ Δάντης ἦτο πνεῦμα συγγενὲς πρὸς αὐτούς. Ἡ «Κόλασις», ὁ «Ἀπολεσθεὶς Παράδεισος» καὶ ὁ «Προμηθεὺς Δεσμώτης» πρέπει νὰ ἀναγινώσκωνται καὶ μελετῶνται ὁμοῦ. Ἡ ἀγγλικὴ ὁμοῦ τραγωδία ἐξάγει εἰς φῶς μᾶλλον τὰς ἐνεργείας τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, ἐνφ' ἢ ἑλληνικὴ ἀγεί ἡμᾶς εἰς τὸ νὰ σκεπτόμεθα σχεδὸν ἐξ ὀλοκλήρου περὶ τῆς προνοίας τοῦ Θεοῦ. Ὑπὸ ταύτην τὴν ἐποψὴν πιθανῶς εἰς τὰς τραγωδίας τοῦ Αἰσχύλου δυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν ὡς ἀντίσταθμον σχεδὸν τὸ βιβλίον τοῦ Ἰάβ. Ἐν γένει, οὐδὲν ἕτερον βιβλίον ὑπάρχει δυνάμενον νὰ παρουσιάσῃ εἰς τὴν μνήμην τοῦ ἀναγινώσκοντος τὸν Αἰσχύλον· τὸ σύνολον ἀμφοτέρων εἶνε δραματικόν, ἢ σκηνὴ παρ' ἀμφοτέροις ἀρχαῖκωπάτη, τὰ πρόσωπα εἶνε πατριάρχαι καὶ ἡγεμόνες τῶν πρώτων σχεδὸν αἰώνων, οἱ διαλεγόμενοι συζητοῦσιν ἐπὶ τῶν αὐτῶν θεμάτων, τὸ αὐτὸ ὑψηλὸν καὶ φοβερὸν μυστήριον ρίπτει τὴν ζοφερὰν αὐτοῦ σκιάν ἐπ' αὐτῶν, ἀπτονται ζητημάτων εὐρυτάτων καὶ δυσπρόσιτων εἰς τὴν ἀντιλήψιν αὐτῶν καὶ μάχονται πρὸς ὄντα ἰσχυρότατα καὶ ἀκατάβλητα, καμπτόμενοι δὲ ὑπὸ τῆς ἀντιθέσεως τῆς ὑπαρχούσης μεταξὺ τῆς σμικρότητος καὶ οὐτιδανότητος τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς μεγαλοπρεπείας καὶ δόξης τοῦ Θεοῦ, ἀναφωνοῦσι. «Τίς γὰρ ὢν βροτὸς, ὅτι ἔσται ἔμμεμπτος; Πῶς γὰρ ἔσται δίκαιος βροτὸς ἔναντι Κυρίου; Ἰδοὺ ταῦτα μέρη ὁδοῦ αὐτοῦ· σθένος δὲ βροντῆς αὐτοῦ τίς οἶδεν;» Ὅθεν, εὐκαιρὸν κρίνομεν νὰ ἠμιλήσωμεν περὶ τῆς θεολογίας τοῦ Αἰσχύλου, διότι πεπεισμεθα ὅτι τὸ ζήτημα τοῦτο εἶνε σπουδαιότατον κατὰ τοῦτο μᾶλλον, καθ' ὅτι μανθάνομεν ποῖαι ἦσαν αἱ θεολογικαὶ ἰδέαι τοῦ δαίμονος τούτου πνεύματος, καίπερ ἀφισταμένου κατὰ τοσοῦτους αἰῶνας ἀπὸ τοῦ φωτός τῆς ἐξ ἀποκαλύψεως θρησκείας.

[Ἐκ τοῦ ἀγγλικοῦ.]

("Ἐπιτετα συνέγεια)

Γρ. Π. Κακιάδας.

ΝΕΟΙ ΟΡΙΖΟΝΤΕΣ ΕΝ ΤΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ.

Α'. Ὁ Συμβολισμὸς ἐν τῇ ποιήσει (Συνέχ. καὶ τέλος σελ. 22 κ. ἑ.)

Ὡς γάλλος πλέον ποιητὴς ἔκαμεν τὴν ἀρχὴν τοῦ σταδίου τοῦ μετὰ τὰς Σύρτεις (1884) ποῦ τὸν κατέταξαν στὴν σχολὴν τῶν νεωτεριστῶν τοῦ Βερλαίν καὶ Μαλλαρμέ μετὰ διακριτικὰς ἀξιώσεις. Ὀλίγο δὲ κατόπιν ἀπὸ τὴν δημοσίευσιν τῆς δευτέρας τοῦ συλλογῆς, τῶν Cantilènes (86) διὰ μανιφέστου δημοσιευθέντος εἰς τὸν Figaro τῆς 28 Σεπτεμβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἀπεσκήρτα ἀπ' ἐκείνην τὴν σχολὴν, τὴν τραχέαν, ἰνώδη, ἀσθενικὴν καὶ δουλικὴν καθὼς τὴν ἐχαρκτηρίζε καὶ ἴδρυν, ὡς ἀρχηγὸς αὐτός, καθ' ὅλα τὰ στοιχεῖα τῆς, τὴν τῶν Συμβολιστῶν μ' αὐτὸ πλέον τὸνομά τῆς. Ἡ συμβολιστικὴ ποίησις, ἔγραψεν, ζητεῖ νὰ ἐνδύσῃ τὴν Ἰδέαν μετὰ αἰσθητικὴν μορφήν, ἥτις δὲν θὰ ἦτον ὅμοιος σκοπὸς ἑαυτῆς, ἀλλὰ καίτοι χρησιμεύουσα εἰς ἔκφρασιν τῆς ἰδέας θὰ εἶχεν ὑποταγῆ θέσιν· ἡ ἰδέα πάλιν δὲν πρέπει διόλου νὰ δειχθῇ ἐστερημένη τῶν πολυτελῶν ἐπανωφορίων τῶν ἐξωτερικῶν ἀναλογιῶν, διότι ὁ οὐσιώδης χαρακτήρ τῆς συμβολικῆς τέχνης συνίσταται ἀκριβῶς εἰς τὸ νὰ μὴ προβαίνει ποτε μέχρι τῆς ἐντελοῦς συνλήψεως τῆς Ἰδέας αὐτῆς καθ' ἑαυτήν. Ὅσον ἀφορᾷ τὰ φαινόμενα εἶναι αἰσθητὰ μόνον προσχήματα, προωρισμένα νὰ παριστάνουν τὴν ἐσωτερικὴν αὐτῶν συγγένειαν μετὰ τῶν πρωτογόνων Ἰδεῶν. Πρὸς ἀκριβῆ ἀπόδοσιν τῆς συνθέσεώς του, ὁ Συμβολισμὸς χρειάζεται μορφήν λόγου ἀρχέτυπον καὶ σύνθετον. Ἡ καλὴ δηλ. γλῶσσα (ἐπὶ τὸ νεωτεριστικώτερον κατασκευαζομένη) τῶν πρὸ τοῦ Vaugelas καὶ Boileau, ἢ γλῶσσα τοῦ Rabelais καὶ Ph. de Commines, τοῦ Villon καὶ τύπων ἄλλων ἐλευθέρων συγγραφέων, ἀκοντιζόντων τὸν δῆλον ὅρον τῆς γλώσσης ὅπως οἱ Θραῖκες τοξόται τὰ σκολιὰ των βέλη. «Ρυθμὸς, ἢ ἀρχαῖα μετρικὴ ἀνακαινιζομένη· κάποι' ἀταξία σοφῶς διατεταγμένη· ὁ ἀλεξάνδρινος στίχος μετὰ πολλαπλῆς καὶ εὐκινήτους τομᾶς· ἢ χρῆσις ἀνίσων τινων μετρικῶν σχημάτων».

Σύμφωνα δὲ μ' αὐτὰς τὰς ἀρχὰς του, ἀφοῦ μετὰ συνεργάτην τὸν P. Adam ἐξέδωσε στὰ 1887 δύο πεζὰ τοῦ ἔργου τὸ: Demoiselles Goubert, μυθιστόρημα Παρισίων ἡθῶν (mœurs Parisiens) καὶ τὸ: Thè chez Miranda, παρουσίασεν τέλος ὁ Σχολάρχης τὸν πολύμοτον: Pelerin passioné (1891). Οἱ φίλοι του, θερμοὶ ὄλοι φανατικοὶ καὶ πρῶτοι ἱερεῖς τῆς ρεκλάμας τὸ ἐβαζαν στὰ μάτια ἐκείνων, ποῦ ἐζήτουν ἀπὸ τοὺς συμβολιστὰς ἐν' ἀριστοῦργημα, ὡς, τιοῦτο· ἐπανηγύρισαν διὰ λαμπροῦ συμποσίου, ὅπου συνήχθη ὅλον τᾶνθος τῶν συμβολιστῶν πάσης ἀποχρώσεως, τὸ ἐπίσημον γεγονός· ὁ ἐπειδεικτικὸς των θόρυβος ἐξεχείλισεν ἀκράτητος καὶ μάλιστα ἀφοῦ ὁ κορυφαῖος τῶν Γάλλων κριτικῶν, Ἀνατόλ Φράνς, εὐνοϊκώτατα ἀπεφάνθη περὶ τοῦ νέου Ὀμηρίδου, δικαιολογῶν μὲν ὅλας τὰς περὶ τὴν μετρικὴν καινοτομίας τῶν νεωτεριστῶν ὡς ἀναγκαῖας συνεπείας φυσικῆς ἐξελίξεως, ἀνακηρύττων δὲ τὸν Moréas ἀληθινὸν ποιητὴν, παρ' ὅλας τὰς θαμβοποιούς ἐκζητήσεις τοῦ ὕφους του καὶ τὴν ἀποκαλυπτικὴν ἀσάφειάν του. Ἄν καὶ δὲν θὰ κολακεύσωμεν τοὺς ἀναγνώστας μας θεωροῦντες αὐτοὺς ἐξ ἐλλήνων περὶ ὧν λέγει ὁ ἴδιος ὁ ποιητὴς «ὅτι μόνον θὰ μπόρουν νὰ εὐφρανθοῦν ἀπὸ τὰ ποιήματά μου ὅσοι θὰ ἐγνώριζον κατὰ βάθος πῶς μία αἰσθηματικὴ ἰδεολογία καὶ αἱ μουσικαὶ πλαστικότητες ζωοποιοῦνται ἀπὸ μίαν αὐθόρμητον δρεῖσιν» τοὺς παραθέτομεν οὐχ' ἦττον ἀπὸ τὰ μικρὰ ποιή-

ματα τῆς συλλογῆς (τὰ μεγαλύτερα καὶ ἐπιμελέστερον ἐξεργασμένα εἶναι ἡ Agnès σύμβολον τοῦ Μεσαίωνα καὶ ἡ Galatée τῆς ἀναγεννήσεως καὶ τὰ δύο ὅμως σκοτεινὰ μέχρι... ὕψους, ὡς θὰ ἔλεγεν ὁ Byron) τὸ ἐξῆς προσκλητήριον εἰς τὸν μοργανικὸν αὐτὸν γάμον τῆς Ἰδέας καὶ τῆς Μουσικῆς:

Un troupeau gracieux des jeunes courtisanes
S'ébat et rit dans le forêt de mon âme.
Un bucheron taciturne et fou frappe
de sa cognée dans le forêt de mon âme.

Mais n'ai-je pas fait chanter sous mes doigts
(Bucheron frappe!) la lyre torse trois fois?
(Bucheron frappe!) N'est-elle pas mon âme
comme un qui presse des rapides coursiers?

Ἄλλ' ἀνήσυχον πνεῦμα ὁ Μορέας καὶ πρὸς νέα σημεῖα τοῦ ὄρζοντος προσανατολιζόμενος πάντοτε — ἀπογοητευμένος δὲ καὶ ἀπὸ τὸν ἐγωισμὸν πολλῶν τῶν ὑπηκόων του — ἰδρύει στὰ τελευτάτα νέαν σχολὴν μ' ἐξ ἑξ ἑξ μόνον μαθητὰς του τὴν ὁποῖαν ὠνόμασεν Ecole romane Française· αὕτη ἀναενώνει τὴν «γραικολατινικὴν» ἀρχὴν τὸν θεμελιώδη λίθον τῶν γαλλικῶν γραμμάτων τὴν ἀγαλλικὴν ἄλυσσίδα» ποὺ διέσπασαν εἰς ὠρισμένας ἐποχὰς ὁ ρομαντισμὸς, οἱ παρνασσοί, οἱ νατουραλισταὶ καὶ οἱ Συμβολισταί, ὅπως λέγει ὁ ἴδιος. (Figaro 14 Σεπτεμβρίου 91) ὁ νέος ὄμιλος μὴ ἐπιδιώκων κανένα προσηλυτισμὸν, ἔχων μάλιστα κλειστὰς τὰς θύρας εἰς τοὺς νεήλυδας δὲν δημοσιεύει κανένα στίχον χωρὶς τὴν συγκατάθεσιν τοῦ Σχολάρχου καὶ χωρὶς τὴν «Μινέρβαν» τὴν σφαγίδα του καὶ μὲ τὰ οἰκόσημά του, τὰ ἐξῆς ὠραῖα τριολέτα:

Que notre voix obtienne
Des dents du Chrysaor
La foudre Olympienne:
Sur nos lutttes veille encor'
La vierge Athenienne,
Pallas, au casque d'or!

«Μὲ τὴν ἀτομικὴν ἀξίαν ἐκάστου τῶν ποιητῶν τῆς, μὲ τὴν ἀσφαλῆ κριτικὴν τοῦ Ch. Mauras (ἐνὸς ἐξ αὐτῶν) εἶναι βέβαιον ὅτι ἡ Ἀθηνᾶ δὲν θὰ ἐκπορευθῆ ποτὲ καὶ ἡ νέα ἔκδοσις τοῦ Pelerin passioné, ἐκ βάρων μετασκευασμένη, ἡ ὁποία θ' ἀκολουθήσῃ τὸ νεωστὶ ἐκδοθὲν Premier Livre pastoral τοῦ Maurice de Plessys θὰ σημάνη τὴν ὄραν τῆς ἀναγεννήσεως τῆς γαλλικῆς ποιήσεως» ἔγραφε πρὸ ἐξ μηνῶν ὁ Léon Dechamps, redacteur en chef τῆς ἀξιολόγου ἐπιθεωρήσεως τῶν νεωτεριστῶν «La Plume».

Οἱ ἔξω τοῦ Νυμφῶνος ἀποκλεισθέντες ἐπιλοιοποὶ συμβολισταὶ συνέστησαν ἀναριθμήτους ἄλλας σχολὰς, μὲ ἰδίαις ἐκάστην θεωρίας, ἀλλὰ μὲ κοινὴν τὴν οὐσιώδη ἀφορμὴν καὶ βᾶσιν, ὁποῖα ἐξάγεται ἐξ ὅσων ἀνωτέρω εἶπα καὶ παρέθεσα. Καὶ αὕτη εἶναι νόμμος, λογικὴ καὶ ἐπιβαλλομένη. Οἱ ἀντιπρόσωποι ἐννοεῖται τῆς ἀκαδημεικῆς κριτικῆς, οἱ συντηρητικοὶ μέσα εἰς τοὺς ὁποίους αἱ κληρονομικαὶ πλάναι καὶ προλήψεις ριζοβολοῦν μ' ἀπελιπιστικὴν ἐπιμονήν,

ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι ἐνδιαφέρονται μὲ μικροφιλότιμον ἰδιοτέλειαν νὰ ὑπερασπίζωνται τὸ ἴδιόν των ἔργον, τὰ Εἰδωλα τοῦ παρελθόντος, εὐρίσκουν — καὶ τοὺς δίδονται, εἶν' ἡ ἀλήθεια — πολλὰ ἐπιχειρήματα διὰ νὰ προσβάλλουν καὶ νὰ γελοιοποιήσουν τοὺς νεωτεριστὰς· ἀπὸ τὸν καιρὸν τῆς Εὔας δὲν ὑπάρχει σόφισμα ποὺ νὰ μὴ μποροῦν νὰ τὸ ὑποστηρίξουν οἱ υἱοὶ τῆς, ὅταν μάλιστα τὰ νέα πράγματα παρακολουθοῦνται πάντοτε ἀπὸ τὰς ὑπερβολὰς τοῦ συστήματος· δὲν ἀρνούμεθα ὅτι ἡ λατρεία τοῦ Ἀκαταλήπτου, καθὼς τὴν ὠνόμασεν ὁ Ρενὰν (ἐν Pall Mall Budget 28 Ἰανουαρ. 92) ἀποτελεῖ μέγαν καὶ παράδοξον κίνδυνον, ἂν ὄχι διὰ τὴν γαλλικὴν φιλολογίαν, ὅπως ἀπεφάνθη ὁ μέγας ἀνὴρ, ἀλλὰ τοῦλάχιστον δι' ὠρισμένας αὐτῆς αἰρέσεις· ἐκτὸς ἂν κατανοηθῆ — καὶ κατενοήθη ἤδη ἀπὸ μερικῶν — ὅτι ἀνάγκη ὑπάρχει ἀμοιβαίων παραχωρήσεων καὶ ἐκ μέρους τῆς ξηρᾶς παγματικότητος, ὅπως τὴν ἐπιτηδεύεται ὁ νατουραλισμὸς καὶ τοῦ ἀκράτου ἰδανισμοῦ καὶ μυστικισμοῦ ὅπως τὸν ἐννοεῖ ὁ συμβολισμὸς. Βέβαια ὁ συμβιβασμὸς δὲν θεωρεῖται ἀπ' ὅλους γενναῖον πρᾶγμα (γιατὶ νὰ μοῦ ἔρχεται στὸ νοῦ ὁ ἀμίμητος Συμβιβασμὸς τοῦ Ψυχάρη; παρεμπιπτόντως ἴσως)· εἶναι τοῦλάχιστον τόσον κακὸν ὅσον καὶ ἡ ἔλλειψις ἐπιστημονικοῦ θάρρους, ἡ ὁποία κατὰ τὸν πολὺν πλέον ἰδρυτὴν τῆς συγκριτικῆς Μυθολογίας, τὸν Max Müller ἀεσταμάτησεν στὴν ἀρχὴν περισσότερα τοῦ ἐνὸς μεγάλα συστήματα, ποὺ στὸ τέλος ἐτελειώθησαν καὶ ἰθαυμάσθησαν, καὶ τῶν ὁποίων οἱ δημιουργοὶ στὰ πρῶτα τοὺς δὲν μπόρεσαν νὰ κάμουν παρὰ δειλὰ καὶ ἀβέβαια βήματα».

I. N. ΓΡΥΠΙΑΡΗΣ

τλφ. φελ.

ΟΡΛΑ.

Ὁ ἰατρὸς Μαράνδος, φρενολόγος ἀπολαύων μεγίστης φήμης, προσεκάλεσε τρεῖς συναδέλφους του καὶ τέσσαρας σοφοὺς μύστας τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν νὰ διέλθουν δι' ὀλίγον ἀπὸ τὸ φρενοκομεῖον, τὸ ὁποῖον διηύθυνε, διὰ νὰ τοὺς παρουσιάσῃ ἕνα τῶν ἀσθενῶν του.

Μόλις οἱ φίλοι του ἤλθον, ἀθὰ σὰς καθυποβάλλω, εἶπεν, ἀσθένειαν παράδοξον καὶ ἐμπνέουσαν μεγάλην ἀνησυχίαν· ἄλλως τε κἀνὼ περιττὸν νὰ σὰς ὀμιλήσω περὶ τοῦ πελάτου μου· θὰ ὀμιλήσῃ ὁ ἴδιος· ἐσήμανε τὸν κώδωνα καὶ προσεκάλεσε τὸν ὑπὸν ὑπὸν ὑπὸν, ὅστις εἰσήγαγεν ἄνδρα ὠχρότατον, πτωματικῆς ἰσχύος, ὅπως εἶναι ἰσχυροὶ μερικοὶ παράφρονες κατεχόμενοι ἀπὸ ἔμμονόν τινα σκέψιν, καθ' ὅτι ἡ νοσηρὰ σκέψις καταβιβρώσκει τὴν σάρκα περισσότερον ἀπὸ τὸν πυρετὸν καὶ τὴν φθίσιν.

Ἄφου ἐχαίρετῃ καὶ ἐκάθησε αἰεζεύρω, εἶπε, κύριοι, τὸν λόγον δι' ὃν προσεκλήθητε ἐδῶ καὶ εἶμαι ἔτοιμος νὰ σὰς ἀφηγηθῶ τὴν ἱστορίαν μου, ὅπως μὲ παρεκάλεσεν ὁ φίλος μου Μαράνδος· ἐπὶ μακρὸν μ' ἐνόμιζε παράφρονα· σήμερον ἀμφιβάλλει. Δυστυχῶς δι' ἐμὲ δι' ὕμῶν καὶ δι' ὅλην τὴν ἀνθρωπότητα, θὰ μάθετε μετ' ὀλίγον ὅτι ἔχω τὸν νοῦν τόσον ὑγιεῖ, τόσον διορατικὸν ὅσον καὶ ὑμεῖς οἱ ἴδιοι.

Ἄλλ' ἂς ἀρχίσω ἀπὸ τὰ συμβάντα, ἀπλούστατα ἀπὸ αὐτὰ ταῦτα τὰ συμβάντα. Ἴδου αὐτά: Εἶμαι τεσσαράκοντα καὶ δύο ἐτῶν, ἄγαμος καὶ ἀρκετὰ πλούσιος διὰ νὰ ζῶ μὲ σχετι-

κίνητινα χλιδήν. Κατόικου εις ιδιοκτησίαν μου παρὰ τῷ Σηκουάνα εἰς Βισσάρ πλησίον τοῦ Ρουέν. Ἄγαπῶ τὸ κυνήγιον καὶ τὴν ἀλιείαν· ἔθεν εἶχον ὕψισθεν μὲν τοῦ οἰκῆματός μου, ἄνω τῶν βράχων τῶν ἐπισκιαζόντων αὐτό, τὸ ὠραιότερον δάσος τῆς Γαλλίας τὸ τοῦ Ρουμά, ἐμπροσθεν δὲ τὸν ὠραιότερον τῶν ποταμῶν τῆς. Τὸ οἰκημῶ μου εἶναι πελώριον, λευκὸν βεβαμμένον ἐξωθεν, ἀρχαῖον, κομψόν, ἐν τῷ μέσῳ μεγάλου κήπου καταφύτου ἀπὸ ὠραῖα δένδρα καὶ προχωροῦντος μέχρι τοῦ δάσους κλιμακκιδὸν διὰ τῶν πελωρίων βράχων, περὶ τῶν ὁποίων ὠμίλησα πρὸ μικροῦ. Τὸ προσωπικόν μου συνίσταται, ἢ μᾶλλον συνίστατο, ἐξ ἐνὸς ἀμαξηλάτου, ἐνὸς κηπουροῦ, ἐνὸς θαλαμηπόλου, μιᾶς μαγειροῦ καὶ μιᾶς ὑπηρετρίας, ἥτις ἦτον τρόπον τινα καὶ οἰκονόμος· οὗτοι ὅλοι συνέζων μετ' ἐμοῦ ἀπὸ δέκα μέχρι δεκαεξέτων, μ' ἐγνώριζαν, ἐγνώριζαν τὸ οἰκημῶ μου, τὸν τόπον καὶ πᾶν ὅ,τι ἐσχετίζετο μὲ τὸν βίον μου· ἦσαν καλοὶ καὶ ἡσυχαι ὑπηρεταί· τοῦτο ἐνδιαφέρει πολὺ δι' ὅτι θὰ εἶπω.

Προσθέτω δὲ ὅτι ὁ Σηκουάνας ὅστις ρεῖ πρὸ τοῦ κήπου μου εἶναι πλωτὸς μέχρι τοῦ Ρουέν, καθὼς βεβαίως τὸ γνωρίζετε, καὶ ὅτι καθ' ἐκάστην ἔβλεπον διερχόμενα μεγάλα πλοῖα, ἱστοφόρα καὶ ἀτμοκίνητα, προερχόμενα ἐξ ὅλων τῶν σημείων τῆς γῆς.

Ἔτος συνεπληρώθη κατὰ τὸ παρελθὸν φθινόπωρον, ἀφ' οὗ κατελήφθη διὰ μιᾶς ἀπὸ παράδοξον καὶ ἀνεξήγητον ἀδιαθεσίαν. Κατ' ἀρχὰς νευρική ἀνησυχία μὲ ἐκράτει ἀγρυπνῶν ὀλοκλήρους νύκτας, μὲ τοιοῦτον ὑπερρεθισμόν, ὥστε ὁ ἐλάχιστος κρότος μ' ἐκάμνε νὰ σκιρτῶ. Ὁ χαρακτήρ μου ἐδυστρέπησε· κατελαμβανόμεναι αἰφνιδίως ἀπὸ ἀνεξήγητων ὀργῆν· πρεσεκέλεσα ἱατρὸν ὅστις μοῦ διέταξε βρωμιούχον κάλι καὶ ψυχρολουσίας.

Ἦρχισα τακτικῶς νὰ ἐφαρμύζω τὴν δίκαιαν ἦν μοῦ διέγραψεν ὁ ἱατρὸς· καὶ ἐντὸς ὀλίγου ἐπανήλθεν ὁ ὕπνος μου, ἀλλ' ὕπνος τρομερώτερος τῆς ἀγρυπνίας. Μόλις ἐπιπτον ἐπὶ τῆς κλίνης ἔκλειον τοὺς ὀφθαλμούς μου καὶ ἐξουδενίζομην. Μάλιστα ἐβυθίζομην εἰς τὸ μηδέν, τὸ τέλειον, τὸ ἀπόλυτον μηδέν, εἰς εἶδος θανάτου ὀλοκλήρου τῆς ὑπάρξεώς μου, ἀπὸ τοῦ ὁποίου θανάτου μὲ ἀπέσπα ὀρμητικῶς, φρικωδῶς, ἢ τρομερὰ αἰσθησις καταπληκτικοῦ βάρους ἐπὶ τοῦ στήθους μου καὶ ἐνὸς στόματος ἐπάνω εἰς τὸ στόμα μου τὸ ὅποιον μοῦ ἀπερρόρα τὴν ζωὴν. "ὦ! αἱ διατάρξεις ἐκεῖναι! δὲν γνωρίζω τίποτε φρικωδέστερον.

Φαντασθῆτε ἄνθρωπον κοιμώμενον, τὸν ὅποιον δολοφονοῦν καὶ ἐξυπνᾷ μὲ μάχαιραν εἰς τὸν λάρυγγα, ὅστις ρογγάζει πλέον ἐν τῷ αἵματι, ὅστις δὲν δύναται πλέον νὰ ἀναπνεύσῃ, ὅστις ἀποθνήσκει καὶ ὅστις οὐδὲν ἐννοεῖ, ἰδοῦ!

Ἐγινόμεναι τρομακτικῶς καὶ ἀδιαιρέτως ἰσχυρότερος· αἴφνης δὲ παρετήρησα ὅτι καὶ ὁ ἀμαξηλάτης μου ὅστις ἦτο παχύτατος, ἤρχισε καὶ αὐτὸς νὰ γίνεταί ἰσχυρὸς ὅπως ἐγὼ· ἐπὶ τέλους τὸν ἠρώτησα:

— Τί ἔχεις λοιπὸν, Γιάννη; εἶσαι ἀσθενής!

— Νομίζω, ἀπάντησεν, ὅτι ἔπαθα, τὴν αὐτὴν ἀσθένειαν τοῦ Κυρίου... αἱ νύκτες μου καταστρέφουσι τὰς ἡμέρας μου.

Ἐσκέφθη λοιπὸν ὅτι πιθανὸν νὰ ὑπῆρχεν ἐν τῷ οἴκῳ μου πυρετώδης ἐπὶ ἡμέρας ὀφειλομένη ἴσως εἰς τὴν γειννίασιν τοῦ ποταμοῦ καὶ ἔβαλα κατὰ νοῦν νὰ ἀναχωρήσω, μολονότι εὐρασκόμεθα ἀκόμην ἐν πλήρει ἐποχῇ τοῦ κυνηγίου· ὅτε παράδοξον συμβάν, τυχαίως παρατηρηθέν, ἔγεινεν ἀφορμὴ σειρᾶς ἀνακαλύψεων ἀπιστευτῶν, φανταστικῶν, φρικωδῶν, αἵτινες μὲ ἠνάγκασαν νὰ μείνω.

Διψῶν ἐσπέραν τινα, ἔπιον ἡμισυ ποτήριον ὕδατος καὶ παρετήρησα ὅτι ἡ ἐπὶ τοῦ ἀπέναντι τῆς κλίνης μου τραπέζιου τοποθετημένη φιάλη ἦτο πλήρης μέχρι τοῦ ὑελίνου ἐπιπέματος.

Τὴν νύκτα μὲ κατέλαβε μία ἀπὸ τὰς φρικτὰς ἐκείνας ἐξεγέρσεις περὶ ὧν σὰς ἀνέφερα· ἠναψα τὸ κηρίον ὑπὸ τὸ κράτος δεινοῦ ἄλγους καὶ ἔταν ἠθέλησα νὰ πῶ ἐκ νέου εἶδον μετ' ἀπορίας ὅτι ἡ φιάλη ἦτο κενή· δὲν ἠδυνάμην νὰ πιστεύσω τοὺς ὀφθαλμούς μου· ἢ κάποιος ἐσῆλθεν εἰς τὸν κοιτῶνά μου, ἢ ἤμην ὑπνοβάτης!

Τὴν ἐπιούσαν ἐσπέραν ἠθέλησα νὰ κάμω τὴν αὐτὴν δοκιμὴν. Ἐκλείσα τὴν θύραν μου μὲ διπλὴν στροφὴν τῆς κλειδῶς διὰ νὰ εἶμαι βεβαίως ὅτι οὐδεὶς θὰ δυνήθη νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸν κοιτῶνά μου. Ἐκοιμήθη καὶ ἐξύπνησα καθὼς καθε νύκτα· κάποιος ἔπιεν ὅλον τὸ ὕδωρ τὸ ὅποιον εἶχον ἰδῆ πρὸ δύο ὥρων.

Ποῖος ἔπιεν τὸ ὕδωρ τοῦτο; ἐγὼ βεβαίως· μολαταῦτα ἐνόμιζον νὰ ἤμην βεβαίως ὅτι οὐδεμίαν ἔκαμ κίνησιν κατὰ τὸν βαρὺν καὶ ἐπίμοχθον ὕπνον μου.

Τότε προσέτρεξα εἰς πανουργίας διὰ νὰ βεβαιωθῶ ὅτι δὲν διέπραττον ἐγὼ ἀσυνειδήτως τὰς πράξεις ταύτας: ἔθεσα ἐσπέραν τινα πλησίον τῆς φιάλης τοῦ ὕδατος φιάλην παλαιοῦ οἴνου τοῦ Βορδῶ, ποτήριον γάλακτος, τὸ ὅποιον ἀποστρέφομαι καὶ γλυκίσματα ἀπὸ σοκολάταν, τὰ ὅποια λατρεύω.

Τὰ γλυκίσματα καὶ ὁ οἶνος ἔμειναν ἀνέπαφα, τὸ γάλα καὶ τὸ ὕδωρ εἶχον ἐκλείψῃ· κατόπιν ἠλλαζα καθ' ἐκάστην τὰ ποτὰ καὶ τὰ ἐδέσματα. Ποτὲ δὲν ἠγγίζον τὰ στερεὰ καὶ πικρὰ πράγματα· ἀπὸ δὲ τὰ ποτὰ μόνον τὸ κωπὸν γάλα καὶ προπάντων τὸ ὕδωρ.

Ἄλλ' ἡ στυγερά αὐτὴ ἀμφιβολία παρέμενεν ἐν τῇ ψυχῇ μου: Δὲν ἤμην ἄρα γὰρ ἐγὼ, ὅστις ἐγειρόμενος ἀσυναίσθητως ἔπινον πράγματα τὰ ὅποια ἀπεστρεφόμεναι, ἐπειδὴ αἱ αἰσθήσεις μου βεβαρμέναι ἀπὸ τὴν ὑπνοβατικὴν κατάστασιν, πιθανὸν νὰ παρήλλασον, νὰ ἔχον τὰς συνήθειαι ἀντιπαθείαι τῶν καὶ νὰ ἀπέκτων νέαις ὀρέξεσι;

Τότε κατέφυγον εἰς νέαν πανουργίαν ἐναντίον μου· περιέβαλα ὅλα τὰ ἀντικείμενα τὰ ὅποια ἔπρεπε κατ' ἀνάγκην νὰ ἐγγιχθῶσι μὲ λωρίδας λευκῆς μουσελίνης καὶ προσέτι τὰ ἐκάλυφα μὲ χειρόμακτρον ἐκ βατίστας. Κατόπιν ὅταν ἠτοιμαζόμεναι νὰ κατακλιθῶ, ἐρρύπωσα τὰς χεῖρας μου, τὰ χεῖλη καὶ τὸν μύστακά μου μὲ κόκκιν μολυβδοκονδύλου. Ὄταν ἐξύπνησα, εὐρίσκω ἀκηλίδωτα ὅλα τὰ ἀντικείμενα μολονότι εἶχον ἐγγιχθῆ, καθόσον τὸ χειρόμακτρον δὲν εὐρίσκετο ὅπως τὸ εἶχα θέσῃ καὶ ἐκτὸς τούτου εἶχον πῆρ τὸ ὕδωρ καὶ τὸ γάλα. Ἀφοῦ λοιπὸν ἡ θύρα μου ἦτο κλειστὴ δι' ἀσφαλοῦς κλειθροῦ καθὼς καὶ αἱ θυρίδες τῶν παραθύρων μου, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ εἰσέλθῃ κανεὶς. Τότε ὑπέβαλα καθ' ἑαυτὸν τὴν τρομερὰν ταύτην ἐρώτησιν: Ποῖος λοιπὸν εἶναι καθ' ἐκάστην μετ' ἐμοῦ;

Ἐννοῶ, Κύριοι, ὅτι σὰς διηγοῦμαι αὐτὰ τροχάδην· μειδιᾶτε· ἤδη ἐσηματίσατε τὴν ἰδέαν σας: «εἶναι τρελός».

Ἄφελον διὰ μακρῶν νὰ σὰς περιγράψω τὴν συγκίνησιν ἀνθρώπου, ὅστις κλεισμένος μόνος ἐν τῷ κοιτῶνι του, μὲ τὰς φρένας σφῆας, παρατηρεῖ ν' ἀφανίζεται, κατὰ τὸν ὕπνον του, ὀλίγον ὕδωρ ἀπὸ τὴν φιάλην· ὀφείλον νὰ σὰς δώσω νὰ ἐννοήσετε ἐκείνας τὰς βασάνους, ἀνανευόμενας καθ' ἐκάστην ἐσπέραν καὶ καθ' ἐκάστην πρωΐαν, τὸν ἀκατανίκητον ἐκείνον ὕπνον καὶ τὰς ἔτι τρομερωτέρας ἐξεγέρσεις ἐκείνας.

Ἄλλ' ἐξακολουθῶ: Αἴφνης τὸ θαῦμα ἐπαυσε· δὲν ἠγγίζον πλέον τίποτε ἐντὸς τοῦ κοιτῶνός μου· ἐτελείωσε· ἄλλως τε ἤμην καλύτερα· ἢ φαιδρότης μου ἐπανήρχετο, ὅταν αἴφνης μανθάνω ὅτι ὁ γείτων μου, κ. Σεγίτης, εὐρίσκειται εἰς τὴν αὐτὴν ἀκριβῶς κατάστασιν, εἰς τὴν ὁποίαν ἤμην καὶ ἐγὼ πρὸ τίνος. Ἐπίστευσα ἐκ νέου εἰς τὴν πυρετώδη ἐπίδρασιν τοῦ τόπου· ὁ ἀμαξηλάτης μου μὲ εἶχεν ἐγκαταλείψῃ πρὸ μινὸς πολὺ ἀσθενής. Ὁ χειμὼν εἶχε παρέλθει· τὸ

ἔαρ ἤρχιζεν. Ἐνῶ μίαν πρωίαν περιεπάτου εἰς τὸν κηπὸν μου, εἶδον διακεκριμένως πλησίον μου τὸν κλῶνον ἐνὸς τῶν ὠραιότερων ρόδων νὰ σπάσῃ, ὡς εἰ ἀόρατος χεὶρ ἔκοπτεν αὐτόν· κατόπιν τὸ ρόδον ἠκολούθησε τὴν καμπύλην τὴν ὁποίαν θὰ διέγραφε βραχίον φέρων αὐτὸ πρὸς τὸ στόμα καὶ ἔμεινε ἐκκρεμὲς εἰς τὸν διαυγῆ ἀέρα, ὅπως μόνον, ἀκίνητον, τρομακτικόν, εἰς τριῶν βημάτων ἀπόστασιν ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν μου. Κυριευθεὶς ἀπὸ παράφορον τρόμον ἐρίφθην ἐπ' αὐτοῦ διὰ νὰ τὸ ἀρπάσω. Δὲν εὔρον τίποτε, εἶχεν ἀφανισθῆ. Τότε μακροδῶς ὠργίσθην ἐναντίον μου. Δὲν ἐπιτρέπεται εἰς ἄνθρωπον σῶφρον καὶ λογικὸν νὰ ἔχη τοιαύτας παρακρούσεις.

Ἄλλ' ἦτον ἄρα γε πραγματικῶς παράκρουσις; ἐζήτησα τὸν κλῶνον καὶ τὸν εὔρον ἐπὶ τοῦ δενδρυλλίου νωπότατα τεθλασμένον μεταξὺ δύο ἄλλων ρόδων, ἀτινα ἔμεινον ἐπὶ τοῦ κλάδου, καθόσον ἦσαν τρία, τὰ ὅποια εἶχον κάλλιστα ἰδῆ.

Ἐπιστρέφω εἰς τὸν οἶκόν μου ἐν ψυχικῇ ταραχῇ. Ἀκούσατέ μου, Κύριοι, εἶμαι ἡσυχος· δὲν ἐπίστευον εἰς τὸ παρὰ φύσιν, δὲν πιστεύω ἀκόμη καὶ σήμερον, ἀλλὰ ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης ἐβεβαιώθην, ὅπως εἶμαι βέβαιος περὶ τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νυκτός, ὅτι ὑπῆρχε παρ' ἐμοὶ ἀόρατον ὄν, τὸ ὅποτον μ' ἐσύχναζε, κατόπιν μ' ἐγκατέλειπε καὶ ἤδη ἐπανήρχετο.

Μετ' οὐ πολὺ ἔλαβα τοῦ πράγματος ἀπόδειξιν.

Κατ' ἀρχὰς διηγείροντο μεταξὺ τῶν ὑπηρετῶν μου καθ' ἐκάστην παράφοροι ἐριδες διὰ μυρία πράγματα, ἀσήμαντα κατὰ τὸ φαινόμενον, ἀλλ' εἰς τὸ ἐξῆς πλήρη σημασίας δι' ἐμέ: Ποτήριον, ὠραῖον ἐνετικὸν ποτήριον, ἐθραύσθη μόνον του ἐν τῷ ἐστιατορίῳ ἐν πλήρει ἡμέρᾳ. Ὁ θαλαμηπόλος τὸ ἀπέδωκεν εἰς τὴν ὑπηρετρίαν, ἐκείνη εἰς τὴν μάγειρον, ἡ μάγειρος εἰς... δὲν γνωρίζω ποῖον. Θύρα κλεισθεῖσαι ἀφ' ἐσπέρας εὐρίσκοντο ἀνοικταὶ τὴν πρωίαν· ἔκλεπτον γάλα ἀπὸ τὸ μαγειρεῖον. Ποῖος ἦτο; ποία ἡ φύσις του; νευρικὴ περιέργεια μεμιγμένη μὲ ὄργην καὶ τρόμον μ' ἐκράτει ἡμέραν καὶ νύκτα εἰς ὑπερβολικὸν ταραγμόν.

Ἄλλὰ καὶ πάλιν ὁ οἶκος ἡσύχασε, καὶ πάλιν ἐπίστευσα εἰς ὄνειρα, ὅτε συνέβη τὸ ἀκόλουθον: Τῇ εἰκοστῇ Ἰουλίου, εἰς τὰς ἐννέα τῆς ἐσπέρας εἶχεν ὑπερβολικὸν καύσωνα· ἄφησα ἀνοικτὸν τὸ παράθυρον. Ὁ λαμπτήρ καίων ἐπὶ τῆς τραπέζης ἐφώτιζε τεῦχος τοῦ Musset ἠνεωγμένον εἰς τὴν «Nuit de Mai» καὶ ἐγὼ ἐξηπλωμένος ἐπὶ μεγάλῃς ἔδρας ἀπεκοιμήθην.

Θὰ ἐκοιμήθην περίπου τεσσαράκοντα λεπτά, ὅτε ἀνέωξα τοὺς ὀφθαλμοὺς χωρὶς νὰ κάμω τὴν ἐλαχίστην κίνησιν, ἐξυπνήσας ἀπὸ δὲν γνωρίζω ποίαν συγκίνεσιν ἀλλόκοτον καὶ συγκεχυμένην. Κατ' ἀρχὰς οὐδὲν εἶδον, ἀλλ' ἐπειτα ἐξαίφνης μοὶ ἐφάνη ὅτι σελὶς τοῦ βιβλίου ἐστράφη μόνη τῆς. Οὐδεμία πνοὴ ἀνέμου εἰσῆλθεν ἀπὸ τὸ παράθυρον. Ἠπόρησα καὶ περιέμενον· μετὰ τέσσαρα λεπτά εἶδον, μάλιστα εἶδον, κύριοι, μὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς μου ἐτέραν σελίδα ν' ἀνασκηθῆ καὶ νὰ πῆσῃ ἐπὶ τῆς προηγούμενης ὡς εἰ δάκτυλος τὴν εἶχε στρέψῃ. Ἡ ἔδρα μου ἐφαίνετο κενή, ἀλλ' ἐνόησα ὅτι ἦτον ἐκεῖ. Ἐκεῖνος! Περιέτρεξα τὸ δωμάτιον δι' ἐνὸς ἄλματος ὅπως τὸν κρατήσω ἐὰν ἦτο δυνατόν... Ἄλλ' ἡ ἔδρα μου πρὶν φθῆσθαι πλησίον τῆς ἀνετράπη ὡς νὰ ἔφυγε κἄποιος ἐνώπιόν μου· ὁ λαμπτήρ ἐπίσης ἀνατραπεί· ἔσβυσε καὶ συνετρίβη ὁ σωλὴν του καὶ τὸ παράθυρόν μου συνεκρούσθη ὡς ἐὰν τὸ εἶχεν ὠθήσῃ κακοποιός τις διαφεύγων δι' αὐτοῦ.

Ἄρμικα πρὸς τὸν κώδωνα καὶ ἐσήμανα· ἔταν ἦλθεν ὁ θαλαμηπόλος μου τῷ εἶπον: Ἄντρέψα καὶ ἔθραυσα τὰ πάντα, φέρε μου φῶς.

Δὲν ἐκοιμήθην πλέον δι' ὅλης ἐκείνης τῆς νυκτός· καὶ ὅμως ἐνδεχόμενον νὰ ὑπῆρξα παύγων τῆς φαντασίας· κατὰ τὴν ἐξέγερσιν αἱ αἰσθήσεις μένουσιν συγκεχυμένα. Ἄραγε δὲν ἦμην ἐγὼ ὅστις ἀνέτρεψα τὴν ἔδραν καὶ τὸν λαμπτήρα ὀρμήσας ὡς παράφρων!

Ὅχι δὲν ἦμην ἐγὼ! τὸ ἐγκώριζα τόσο καλῶς ὥστε νὰ μὴ δύναμαι ν' ἀμφιβάλλω οὔτε ἐπὶ στιγμὴν καὶ ὅμως ἐπεθύμουν νὰ τὸ πιστεύσω.

Περμείνατε ὁ Ἄν! πῶς νὰ τὸν ἰνομάσω; ὁ Ἄθρατος! ὄχι, τοῦτο δὲν ἀρκεῖ· τὸν ἐβάπτισα Ὀρλα. Διατί; Ἄγνωσθ. Ὁ Ὀρλα λοιπὸν δὲν μ' ἐγκατέλειπε πλέον. Εἶχον ἡμέραν καὶ νύκτα τὴν ἀντληθῆν, τὴν βεβαιότητα τῆς παρουσίας τοῦ ἀπροσίτου τούτου γείτονος καὶ ἐπίσης τὴν βεβαιότητα ὅτι μοὶ ἀφῆρει τὴν ζωὴν μου ὡραν πρὸς ὡραν στιγμὴν πρὸς στιγμὴν. Τὸ ἀδύνατον τοῦ νὰ τὸν ἴδω μὲ παρῶργιζεν καὶ ἠνακπτον ὅλα τὰ φῶτα τοῦ δωματίου μου ὡς νὰ ἦτο δυνατόν νὰ τὸν ἀνακαλύψω μὲ τὸ φῶς τούτο.

Τὸν εἶδον ἐπὶ τέλους! δὲν μὲ πιστεύετε; καὶ ὅμως τὸν εἶδον. Ἐκαθήμην ἔχων ἐνώπιόν μου ἐν οἰονδήποτε βιβλίον, μὴ ἀναγινώσκων πλὴν παραμονεύων ἐκεῖνον τὸν ὅποιον ἠσθάνομαι πλησίον μου. Βεβαίως ἦτο ἐκεῖ· ἀλλὰ ποῦ; τί ἔκαμε; πῶς νὰ τὸν φθῶσω;... Ἀπέναντι ἦτο ἡ κλίνη μου, μεγάλη κλίνη μὲ κολώνας. Δεξιόθεν ἡ ἐστία, ἀριστερόθεν ἡ θύρα, ἣν εἶχον κλείσῃ ἐπισταμένως, ὅπισθόν μου μέγα ἱματιοφυλάκιον μὲ καθρέπτην ὅστις μ' ἐχρησίμευεν καθ' ἐκάστην καὶ εἰς τὸν ὅποιον ἐσυνειθίζον νὰ κατοπτρίζωμαι ἀπὸ κορυφῆς μέχρι ποδῶν ὁσάκις διηρχόμην ἐνώπιόν του. Ὅθεν προσηγορεύθη ὅτι ἀναγινώσκω διὰ νὰ τὸν ἀπατήσω καθόσον καὶ αὐτὸς μὲ παρεμόνευεν. Αἰφνης ἠσθάνθη, ἔσχον τὴν πεποιθῆσιν ὅτι ἀναγινώσκει καὶ αὐτὸς ἄνωθεν τοῦ ὤμου μου, ὅτι ἦτο ἐκεῖ προσψάων τὸ οὖς μου.

Ἠγέρθη στρεφόμενος τοσοῦτον ὀρμητικῶς ὥστε παρ' ὀλίγον ἐπιπτον. Ἐρεγγε καὶ ἔβλεπέ τις ὡς ἐν πλήρει μεσημβρίᾳ καὶ ὅμως δὲν διέκρινα ἐμαυτὸν ἐν τῷ κατόπτρῳ. Ἦτον καινουργίς, διαυγής, πλήρης φωτὸς πλὴν τὸ ἀπεικόνισμά μου δὲν ἦτο ἐντὸς αὐτοῦ· καὶ ἰστάμην ἀπέναντι... Παρετήρουν τὴν μεγάλην στυλῶν ἕλκον ἀπὸ ἄνω ἕως κάτω καὶ ἠτένιζον πρὸς αὐτὴν μὲ ἀλλοφροσύνης βλέμμα, καὶ δὲν ἐτόλμων πλέον νὰ προχωρήσω αἰσθάνομενος ὅτι εὐρίσκετο μεταξὺ ἐμοῦ καὶ τοῦ κατόπτρου, ἐκεῖνος, καὶ ὅτι θὰ μου διαφύγει πάλιν, ἀλλ' ὅτι τὸ ἀσύλληπτον σῶμά του ἀπερρόφα τὸ ἀπεικόνισμά μου.

Πόσον ἐφοβήθη! Κατόπιν ἰδοὺ αἰφνης ἤρχισα νὰ διορθῶμαι ἐντὸς ὀμίχλης εἰς τὸ βάθος τοῦ κατόπτρου, ὡς διὰ μέσου ὄγκου ὕδατος καὶ μοῦ ἐφαίνετο ὅτι τὸ ὕδωρ ἐκεῖνο διωλίσθαιεν ἐξ ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ οὕτω τὸ ἀπεικόνισμά μου ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον διεκρίνετο.— Ὁμοίαζε μὲ τὸ τέλος ἐκλείψεως. Ἐκεῖνο τὸ ὅποτον μὲ ἀπέκρυπτε δὲν ἐφαίνετο ἔχον σχῆμα ὠρισμένον, ἀλλ' εἶδος πυκνῆς διαφανείας καθισταμένης διαυγεστέρας μικρὸν κατὰ μικρὸν. Τέλος ἠδυνήθη νὰ διακρίνω καθαρῶς ἐμαυτὸν ἐν τῇ ὑέλῳ, ὅπως ἔταν κατωπταζόμεν καθ' ἐκάστην.

Τὸν εἶδον καὶ μοὶ ἔμεινε ὁ τρόμος ὅστις καὶ σήμερον ἀκόμα μοῦ προξενεῖ ρίγος· τὴν ἐπιούσαν ἦλθον ἐδῶ καὶ παρεκάλεσα νὰ μὲ κρατήσουν. Ἦδη, κύριοι, ἔλθωμεν εἰς τὸ συμπέρασμα.

Ὁ ἰατρὸς Μαράνδος, ἀφοῦ ἐπὶ μακρὸν ἀμφέβαλεν, ἀπεφάσισε νὰ κάμῃ μόνος του ταξίδιον εἰς τὰ μέρη μου.

Τρεῖς ἐκ τῶν γειτόνων μου προσεβλήθησαν ὅπως καὶ ἐγὼ εἶναι ἀληθές;

Ὁ ἰατρὸς ἀπήντησεν:— Εἶναι ἀληθές.

Τοὺς συμβουλεύσατε ν' ἀφήνουν καθ' ἐσπέραν ὕδωρ καὶ γάλα ἐν τῷ κοιτῶνί των διὰ νὰ βεβαιωθῆτε ἐὰν θὰ ἐκλείψωσι. Τὸ ἔπραξαν· τὰ ρευστὰ ταῦτα ἐξέλιπον ὅπως καὶ παρ' ἐμοῦ;

Ὁ ἰατρὸς μετ' ἐπισήμου σοβαρότητος ἀπήντησεν!— Ἐξέλιπον!

Ὅσπερ Κύριοι, ὄν νέον, τὸ ὅποτον βεβαίως θὰ πολλαπλασιασθῆ ἐντὸς ὀλίγου ὡς ἐπολλαπλασιασθῆμεν καὶ ἡμεῖς ἐφάνη ἐπὶ τῆς Γῆς!

Ἄ! μειδίστε! Διὰ τί; διότι τὸ ὄν τοῦτο διαμένει ἀόρατον. Ἄλλὰ, Κύριοι, ὁ ὀφθαλμὸς

ἡμῶν εἶναι ὄργανον τοσοῦτο στοιχειώδες ὥστε μόλις δύναται νὰ διακρίνη τὰ ἀπολύτως ἀναγκαῖα διὰ τὴν ὑπαρξίν μας. Ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον εἶναι πολὺ μακρὸν τοῦ διαφρεύγει. Ἄγνοεὶ τὰς μυριάδας τῶν μικρῶν ζώων, τὰ ὅποια ζῶσιν ἐντὸς μιᾶς σταγόνης ὕδατος. Ἄγνοεὶ τοὺς κατοίκους, τὰ φυτὰ, καὶ τὸ ἔδαφος τῶν πλησιεστέρων ἀστέρων· οὔτε κἀν κατορθώνει νὰ ἴδῃ τὸ διαφανές.

Θέσατε ἐνώπιον τοῦ ὀρθοκλμοῦ καθαρὸν κρύσταλλον· δὲν θὰ τὸν διακρίνη καὶ θὰ μιᾶς ρίψῃ ἐπ' αὐτοῦ καθὼς τὸ πτηνὸν κλειστὸν ἐν δωματίῳ θραύει τὴν κεφαλήν του ἐπὶ τῶν ὕλων. Δὲν διακρίνει ἄρα τὰ στερεὰ καὶ διαφανῆ σώματα, τὰ ὅποια οὐχ ἦττον ὑπάρχουσι· δὲν βλέπει τὸν ἀέρα διὰ τοῦ ὁποίου τρεφόμεθα, δὲν βλέπει τὸν ἀνεμὸν ὅστις εἶναι ἡ μεγαλύτερα τῆς φύσεως δύναμις, ἥτις ἀνατρέπει τὸν ἀνθρώπον, κρημνίζει κτίρια, ἐκρίζωνει δένδρα, διεγείρει τὴν θάλασσαν ἐν εἰδεί ὑγρῶν ὀρέων δι' ὧν καταρρίπτει βράχους γρανίτου.

Τί τὸ παράδοξον ἐὰν δὲν διακρίνη νέον σῶμα, ἀπὸ τὸ ὁποῖον λείπει βεβαίως ἡ μόνη ιδιότης νὰ σταματᾷ τὰς φωτεινὰς ἀκτίνας.

Διακρίνετε τὸν ἠλεκτρισμὸν; καὶ ἴσως ἠλεκτρισμὸς ὑπάρχει. Τὸ δὲν τοῦτο, τὸ ὁποῖον ἀπεκάλεσα Ὀρλα, ὑπάρχει ἐπίσης.

Ποῖος εἶνε; Κύριοι, εἶνε ἐκεῖνος τὸν ὁποῖον ἡ Γῆ περιμένει μετὰ τὸν ἀνθρώπον! ἐκεῖνος ὅστις ἔρχεται διὰ νὰ μιᾶς ἐκθρονίσῃ, νὰ μιᾶς ὑποδουλώσῃ, νὰ μιᾶς δαμάσῃ καὶ ἴσως νὰ τρέφεται δι' ἡμῶν καθὼς ἡμεῖς τρεφόμεθα διὰ τῶν βοῶν καὶ τῶν ἀγριοχοίρων. Ἀπὸ αἰῶνας ἦδη τὸν προαισθάνονται, τὸν φοβοῦνται καὶ τὸν προαγγέλου. Ὁ φόβος τοῦ ἀοράτου παρηκολούθει πάντοτε τοὺς πατέρας μας. — Ἦλθεν! ὄλοι αἱ παραδόσεις τῶν νηρηίδων, τῶν βρυκολάκων τῶν διατρεχόντων τοὺς ἀέρας κακοποιῶν καὶ ἀδιαλήπτων, ὄντων περὶ αὐτοῦ ὀμίλου, περὶ αὐτοῦ, ὃν ὁ ἀνθρώπος ἀνήσυχος καὶ ἦδη τρέμων προησθάνετο. Καὶ ὅ,τι κἀμετε ὑμεῖς αὐτοί, κύριοι, ἀπὸ τινων ἐτῶν, ὅ,τι ἀποκαλεῖτε μαγνητισμὸν, ὑποβολήν, ὑπνωτισμὸν καὶ ὅπως ἄλλως— αὐτὸν με πάντα ταῦτα προαναγγέλλετε, αὐτὸν προφήτεύτε.

Σὰς λέγω ὅτι ἐφθασε. Κρυπτόμενος διατρέχει ἀνήσυχος καὶ αὐτὸς ὡς οἱ πρῶτοι ἀνθρώποι ἀγνοῶν ἔτι τὴν ἰσχύν του, τὴν ὁποίαν θὰ ἐννοήσῃ ἐντὸς ὀλίγου, πολὺ ταχέως. Καὶ ἰδοὺ, Κύριοι, διὰ νὰ τελειώσῃ, ἀπόσπασμα ἐφημερίδος παρελθούσης εἰς τὰς χεῖράς μου καὶ προερχομένης ἐκ τοῦ Ρίου Ἰαννέου. Ἀναγινώσκω: α Ἐἶδος ἐπιδημικῆς παραφροσύνης φαίνεται ὅτι ἐνέσκηψε πρό τινος εἰς τὴν ἐπαρχίαν τοῦ Ἁγίου Πέτρου. Πολλῶν χωρίων οἱ κάτοικοι φεύγουσιν ἐγκαταλείποντες τὰς γαίαις καὶ τὰς στέγας των, διίσχυρίζονται ὅτι ἀβρατα ἔχιδναὶ τοὺς καταδιώκουσιν καὶ τοὺς κατατρῶγουσιν διατρεφόμενοι ἐκ τῆς πνοῆς των κατὰ τὸν ὕπνον των καὶ αἵτινες ἐκτὸς τούτου δὲν πίνουσι παρὰ μόνον ὕδωρ καὶ ἐνίοτε γάλα. » Προσθέτω δ' ὅτι ἡμέρας τινὰς πρό τοῦ νὰ καταληφθῶ ὑπὸ τοῦ κηκοῦ, τὸ ὁποῖον παρ' ὀλίγον νὰ μ' ὀδηγήσῃ εἰς τὸν τάφον ἐνθυμοῦμαι κἀλλίστα ὅτι εἶδον διερχόμενον βρασιλικὸν τράιστιον με ἀναπεπταμένιν τὴν σημαίαν του. . . . Σὰς εἶχον εἶπεῖ ὅτι ὁ οἶκος μου ἦτο παρὰ τὸν ποταμὸν, ὀλόλευκος. . . . Ἀναμφιβόλως ἦτο κερυμμένον ἐντὸς τοῦ πλοίου ἐκεῖνου. . . .

Κύριοι, δὲν ἔχω τίποτε πλέον νὰ προσθήσω.

Ὁ ἰατρὸς Μαριάνος ἠγέρθη καὶ ἐψιθύρισε:

— Ὁ ὅτε ἐγὼ! . . . Δὲν γνωρίζω ἐὰν ὁ ἀνθρώπος οὗτος εἶνε τρελός, ἢ ἐὰν καὶ οἱ δύο μας εἴμεθα τρελοί. . . . ἢ ἐὰν. . . . ἐὰν ὁ διάδοχός μας πράγματι ἐφθασεν. . . .

[Μετὰφρασις ἐκ τῶν τοῦ GUY DE MAUPASSANT.]

N. O. Φαληρεὺς.

ΚΑΡΔΙΑ ΣΚΕΠΤΙΚΙΣΤΟΥ

ΜΥΘΙΣΤΟΡΙΑ ARDEL (Συνέχ. σελ. 27 κ. ἑ.)

— Μάλιστα. ἔχεις πολὺ δίκαιον νὰ μείνης μερικὸν καιρὸν εἰς τὸ Vevey. Ἡ ξένη κοινωνία εἶναι πολυάριθμος· ἔπειτα θὰ συναντήσετε ἐκεῖ τὴν γηραιάν σας φίλην Καν Grouville ἢ ὅποια δέχεται πολὺν κόσμον καὶ ἥτις, λαμβανομένων ὑπ' ὄψιν τῆς ιδιοσυγκρασίας τῆς καὶ τῶν ὀρέξεών της, πρέπει ἐξάπαντος νὰ γνωρίζῃ ὅ,τι ἐκλεκτὸν καὶ πρωτότυπον περιλαμβάνει αὐτὴ ἡ ξενικὴ παροιμία. . . Ὡς αὐτῆς εὐκόλα θὰ συναντήσετε, εἶμαι βεβαία, ἀντικείμενον ἀξίον τῆς φρικτῆς σας ἀνατομικῆς ἐργασίας καὶ ἱκανὸν νὰ σᾶς ἐμπνεύσῃ ὀλόκληρον συλλογὴν ἀπὸ καίνας τὰς περιφήμους σημειώσεις, πού τόσο εἶναι περιεργον τὸ δημόσιον νὰ γνωρίζῃ. Πολὺ ζηλοτύπως τὰς φυλάττει, Ροβέρτε.

Μ' ἐν' ἀφηρημένον κίνημα κατεπάτησε μετὰ τὸ πόδι της ἕνα βῶλον χύματος, καὶ τὸ σοβαρὸν της βλέμμα ἔδειξε διάθεσιν διαχύσεως.

— Αἱ σημειώσεις μου, σᾶς παρακλῶ νὰ τὸ πιστεύσετε, δὲν ἀξίζουν τὴν τιμὴν πού τὰς κἀμετε αὐτὴν τὴν στιγμὴν. . . μιὰ σειρά φράσεων συντετμημένων μετὰ ὕψος τηλεγραφικῶν πού δὲν ἔχουν ἄλλην ἀξίαν παρὰ μόνον τὴν πιστότητά των.

Ἡ Ἰσαβέλλα δὲν ἐπέμεινε πλέον, φρενιασμένη ἀπὸ τὰς παντοτεινὰς ὑπεκφυγὰς του, παρ' ἔλθῃ τὴν μεγάλην του λεπτότητα νὰ τὴν ἀφίρη νὰ εἰσχωρῇ ὀλίγον εἰς τὰ ἐνδύμυχα τῶν σκέψεών του. Οἱ περιπατηταὶ ἐγένοντο σπανιώτεροι εἰς τὸν κήπον· ἀπεφάσισε νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν ἐπάνω θύραν τῆς ἐξόδου, ἢ ὅποια ὀρθάνοικτη ἄφηνε νὰ καθορθᾷ ὁ διάδρομος τῶν Ἡλυσιῶν πλημμυριζόμενος ἀπὸ τὴν λάμπην τοῦ δύνοντος ἡλίου· καὶ μ' ἕνα εἶδος χαριεντισμοῦ μετὰ τὸν ὁποῖον ἐσκύπει νὰ κρύβῃ τὴν ἀπόρρασίαν της, ἠρώτησεν πάλιν.

— Καὶ ἔταν ἀνακαλύψῃς τὸ μικρὸν σου αὐτὸ τέρας νεκνίδος, Ροβέρτε, εἶναι δυνατόν, χωρὶς πολλὴν ἀδικαισίαν, νὰ σ' ἐρωτήσῃ τις πῶς θὰ κἀμης διὰ νὰ σπουδάσῃς τὸ ἠθικὸν τοῦ πρόσωπον, τὸ μόνον πού σ' ἐνδιαφέρει;

Ἐπὶ τῶν χειλέων τοῦ Ροβέρτου Νωρῆς ἀνεφάνη ἐκεῖνο τὸ ἴδιον παράξενον μισοχαμόγελον, τὸ θλιβερὸν συνάμα καὶ σκωπτικόν.

— Ὅθι κἀμω ὅπως ὄλοι οἱ φυσικοὶ πού ἐξετάζουσι ἀξιοπεριέργους χρυσαλλίδας· τὰς βλέπουσι μετὰ τὸ μικροσκοπίον διὰ νὰ μάθουσι πότεν προέρχεται ἡ καλλονὴ των, καὶ ἀνακαλύπτουσι ἐξαίφνης ἀτελείας καὶ ἐλαττώματα μὴ περιμενόμενα ἐκ πρώτης ὄψεως· καὶ τέλος μὴ βλέποντες εἰς τὰς λαμπρὰς αὐτὰς χρυσαλλίδας ὅπως καὶ εἰς τὰς ταπεινότερας ἀδελφὰς των, παρὰ μόνον κατὰ τι ἄθλιον πρᾶγμα ἀπὸ σκάνην, ἀποστρέφουσι καταφρονητικὰ τὴν κεφαλήν των καὶ ζητοῦσι νέον ὑποκείμενον παρατηρήσεων. Ἰδοὺ ἐπάνω κάτω, ἐκτὸς τῆς περιφρονήσεως, ὅλη ἡ ἱστορία τῆς μελέτης μου, ἐν Ἑλβετίᾳ.

— Μὰ εἴθετε ἔλεεινός ἀνθρώπος, Ροβέρτε, χωρὶς ἔχνος καρδίας! . . .

— Ἐχετε δίκαιον, Ἰσαβέλλα, χωρὶς ἔχνος καρδίας, τὸ ἀναγνωρίζω ταπεινῶς, εἶπεν,

παραμερζών διὰ τὴν ἀφήση νὰ περάση, διότι ἐστενωχωρήθησαν ἐντὸς τοῦ προδόμου ὅπου συνέρρεον οἱ ἐπισκέπται, ἐξερχόμενοι ἀπὸ τὰς αἰθούσας τῆς ζωγραφικῆς, κλεισμένας πλέον.

Ἐκεῖνη ἐπροχώρησε μερικὰ βήματα, κ' ἔπειτα ἐσταμάτησε διὰ τὴν δώση καιρὸν νὰ τὴν πλησιάση. Πραγματικῶς ἦτον ὠραιότατη ἐκείνη τὴν ἡμέραν καὶ τούτου εἶχε πληρεστάτην συνείδησιν καὶ ἡ ἰδία. Οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς ἐσπιθοβόλουν κάτω ἀπὸ τὴν σκιὰν τῶν ὀλίγων νοθῶν βλεφαρίδων τῆς· τὰ μαῦρα τῆς μαλλιά, κυματιστὰ καὶ ἀδρά, ἐξήρχοντο καλλιτεχνικῶς ἀπὸ τὸ μικρὸ τῆς καποτάκι, ψάθινο ἀνοικτό, καὶ ἐχάιδευαν τὴν ζεστὴν ὠχρότητα τῆς ὄψεώς τῆς, ἡ ὁποία, εἰς τὸ γλυκερὸν φῶς τοῦ δειλινοῦ προσελάμβανε ἀσύγκριτον λάμψιν· καὶ ἡ μαλακὴ μέταξά τοῦ κορσὰζ αὐτῆς διέγραφεν εὐθαρσῶς τὰς ἀρμονικὰς γραμμὰς τοῦ ἐν πλήρει ἀνοίξει ἐπανωκορίου τῆς, τὸ ὅποιον παρέτεινε μέση λυγρὴ ὡς νεαρῆς παρθένου. Ἦτο φανερὸν πῶς πρὶ νὰ ἐξέλθῃ ἡ Ἰσαβέλλα ἐπέρασεν σεβαστὸν ἀριθμὸν λεπτῶν ἐμπρὸς στὸν μεγάλον γυριστὸν καθρέπτην τῆς, ὅπως ἐπιτύχῃ τὸ ἄψυγον αὐτὸ σύνολον τελειότητος διὰ τὸ ὅποιον ἦτο τόσον ὑπερήφανος. Ἄλλ' ὀλίγον ἔμελε τὸν Ροβέρτον περισσότερο δὲν ἐζήτει ἀπὸ τὴν νεαρὰν γυναῖκα παρὰ νὰ εἶναι, κατὰ τὰς περιστάσεις, τερπνὴ ἀπόλαυσις διὰ τοὺς πωρωμένους τοῦ ὀφθαλμοῦ· καὶ δὲν εἰμπόρεσε νὰ κρατήσῃ, ὅταν τὴν ἐπλησίασεν, εἰλικρινῆ ἐπιφώνησιν.

— Ὅσο ἐλεινὸν ἄνθρωπον καὶ ἂν με κρίνης, μοῦ ἐπιτρέπεις, Ἰσαβέλλα νὰ σοῦ πῶ, πῶς εἶσαι θαυμασῶς ντυμένη!

Ἀπῆντησε μ' ἕνα γοητευτικὸν μειδίαμα, πού ἀνοίξεν τὰ βαθυρόδινα, τὰ λεπτότατα χεῖλη τῆς. . . Τὰ λεπτότατα, τὸ ἐσκέφθη πολλὰκις αὐτὸ ὁ Ροβέρτος: αὐτὰ τὰ χεῖλη εἰμποροῦσαν νὰ ἦσαν πνευματώδη, ἐπαγωγὰ, ἀλλ' οὐδέποτε θὰ ἠδύνατο ν' ἀγαπήσουν.

— Σὰς ἐπιτρέπεται τὸ φιλοφρόνημα ἐπειδὴ γνωρίζω πῶς εἶσθε εἰδήμων, εἶπεν, τείνουσα τὴν χεῖρα εἰς τὸν νέον διὰ τὸν ἀποχαιρετήσῃ. . .

Παράλληλως καὶ εἰς τὴν ἄκρη τοῦ πεζοδρομίου ἦτον πράγματι σταματημένη ἡ ἀμαξία τῆς, κ' ἐφαίνοντο μέσ' ἀπὸ τὰ τζάμια τῆς δύο μικρὰ παιδικὰ κεφαλαί.

— Τὸ γλυγορότερον, ἔ Ροβέρτε! Δὲν θὰ φύγῃς βέβαια μυστηριωδῶς διὰ τὸ Vevey χωρὶς νᾶλθῃς νὰ μᾶς ἀποχαιρετήσῃς!

— Διὰ τὸ Vevey; λοιπὸν ἐκεῖ ἀπερασίασατε νὰ μὲ στείλετε δριστικῶς!

— Καὶ γιατί ὄχι! Ἐκεῖ θὰ ἔρχεσθε, ὅπως μοῦ φαίνεται, τὴ Σάντα-Μαρία σας, ἐν τῷ προσώπῳ μᾶς οἰκισθῆτε Ἄγγιλδος καὶ θὰ ἔχετε ὡς πεδίον παρακτηρήσεων τὸ σαλόνι τῆς Καρς Grouville. Ἄκουσέ με καὶ θὰ μ' εὐχαριστῆς στὸ γυρισμὸ σου. . . καλὴ ἀντάμωσι.

— Καλὴ ἀντάμωσι, ἐπανέλαθεν ἐκεῖνος.

Ἐπεκλήθη ἐδαφιαίως ἐμπρὸς τῆς, ἐθώπευσε τὶς δύο μικροῦλες, πού ἐκάθηντο στὸ ἀμάξι μὲ σοβαρότητα, ἐκλείσε τὴν θύρα, καὶ ὁ ἀμαξίαλτης ἐξεκίνησε τᾶλογά του,

Ἐμεινε μίαν στιγμὴν ἀκίνητος παρακολουθῶν ἀφηρημένως τὸ κουπὲ πού ἐμακρύνετο μεσ' ἀπὸ τὸ τσάμι τῆς θύρας παρετήρησε διὰ τελευταίαν φορὰν λεπτὴν σκιαγραφίαν παιδίου, κομψὴν κατατομὴν γυναικίαν καὶ ἔπειτα ἐξηφανίσθη τὸ διπλὸ αὐτὸ ὄραμα. Ἐπιτα ἤρχισε νὰ κατεβαίνει τὰ Ἠλύσια πεδία, ρεμβώδης, καὶ ἀφῆνων τὸν νοῦν του νὰ τρέχῃ πρὸς τὸ ἐπικείμενον διὰ τὴν Ἑλβετίαν ταξίδι του, τὸ ὅποιον, ἐκ τῶν προτέρων ἀπελάμβανε παραδόξως, διὰ μόνον τὴν ἰδέαν πῶς θὰ γλυτώσῃ τέλος ἀπὸ τὸν πυρετώδη ἐκεῖνον κ' ἐγκόσμιον παρισινὸν βίον, ἀπὸ τὸν ὅποιον εἶχεν ἀποκάμῃ — τόσον διότι εἶχε δοκιμάσῃ αὐτόν, ὅσον καὶ διότι τὸν εἶχε σπουδάσῃ μὲ ἐμβρίθειαν ἀνηλεῆ. Ἄ! πόσον τὲς ἐγνώριζε ἐκεῖνες τὲς γυναῖκες τοῦ κόσμου, πού ἐνασχολοῦνται μόνον διὰ τοὺς θριάμβους τῆς καλλονῆς των, διὰ τὰς ἀντιζηλίας των, τὰς

ραδιουργίας των· καὶ εἶναι παραδομένες ὅλες σὲ μιὰ ζῶην τεχνητὴν, πλαστὴν ὁμοίαν μὲ τὸν βίον τῶν πολυτῶν καὶ ἀβρῶν ἐκείνων φυτῶν πού ἀναπτύσσονται μέσα στὰ θερμοκήπια!

Πόσες φορές, ἐξερχόμενος ἀπὸ κᾶποιαν ἐσπερίδα ὅπου εἶχε πάγῃ ἢ διὰ τὴν σπουδασίαν, ἢ ἀπλούστατα διὰ τὴν ἐκπληρώσῃ κοινωνικὴν ὑποχρέωσιν, ἐνοιωθε πῶς τὸν κατελάμβανε πικρὰ περιφρόνησις δι' ἐκείνην τὴν τεχνικὴν ἀτμοσφᾶραν, πού ἐξενεούριζε μὲ τὴν χλιμαρτότητα τῆς, καὶ εἰς τὴν ὁποίαν μέσα ἐκινούντο ἄνδρες τοῦ διακεκριμένου κύκλου καὶ γυναῖκες ἐπεράστως κομψαί.

(Ἐπεταὶ συνέχεια.)

Αἰσθητικότης καὶ ὀρθοσκευτικόν

Αἰσθημα ἐν τοῖς ζῴοις

Ἐπὶ τὸν ἀνωτέρω τίτλον ἐδημοσίευσεν ἐν τῷ «Public Opinion» τὸ ἐπόμενον ἀξιανάγνωστον ἀρθρίδιον.

Στεροῦνται ἄρα γε τὰ ζῴα αἰσθητικότητος; Ἡ ὑπαρξὶς λεπτῆς ἢ ὀξείας αἰσθητικότητος εἶναι ἀναμφισβήτητος. Ἀλλὰ συνάμα ἡ αἰσθητικότης αὕτη εἶναι σπανία, εὐμετάβλητος, ἰδιότροπος, καὶ ὑποκειμενική· ἢ αὕτη εἰκὼν, τὸ αὐτὸ τεμάχιον μουσικῆς, τὸ αὐτὸ τεμάχιον γλυπτικῆς, τὸ αὐτὸ μνημεῖον διάφορον, ἐμπνεῖ ἐντύπωσιν ἐπὶ τῆς αἰσθητικῆς ἐκάστου τῶν διαφόρων ἀνθρώπων καὶ λαῶν. Τὸ ζήτημα λοιπὸν εἶναι νὰ ὀρίσωμεν ἐὰν τὰ ζῴα κατέχουσι κλίσεις τινὰς εἰς ἰκανὸν βαθμὸν δηλοῦσας ἔστω καὶ στοιχειώδη αἰσθησιν τοῦ ὄρατος. Ἡ αἰσθησις αὕτη βεβαίως ὑπάρχει καὶ οὐδεὶς δύναται νὰ ἀρνηθῇ τὴν ὑπαρξίν αὐτῆς· δὲν ὑπάρχει μὲν τοῦλάχιστον ἐπαισθητῶς εἰς ὅλα τὰ ζῴα, τὰ δὲ κατέχοντα αὕτην ἐκδηλοῦσι πάλιν ταύτην κατὰ διαφόρους βαθμοὺς ἀλλ' ἀρκεῖ νὰ γνωρίζωμεν ὅτι ἡ ὑπαρξὶς αὐτῆς δύναται νὰ ἀναγνωρισθῇ. Ἐκ τῶν ζῴων, ἰδίως τὰ πτηνὰ ἐπροκρίσθησαν διὰ ταύτης. Ταῦτα εὐμνηροῦσι καλαισθητικῆς αἰσθήσεως τῶν ὀρατίων χρωμάτων καὶ τῶν μελωδικῶν ἤχων· συγχρότατα μάλιστα ἡ ὠραιότης τοῦ πτερώματος, ἢ ἡ εὐκαμψία τῶν φωνητικῶν ὀργάνων πτηνοῦ τινος μαγεύει καὶ ὑποδουλῶνα ὁμοῖον αὐτῷ πτηνόν. Ἐκτὸς τούτου ὑπάρχουσι ἄλλα πτηνὰ δεικνύοντα τὴν αἰσθησιν ταύτην διὰ τρόπον λίαν παραδόξου. Ἐξ αὐτῶν εἶναι τὸ πτηνὸν Baya, ἑκτακτὸν δεικνύον πάθος πρὸς τὰ λαμπρὰ καὶ πεποικιλμένα ἀντικείμενα, ἐξ οὗ καὶ ἡ συνίθεια αὐτοῦ τοῦ κοσμεῖν τὴν εἴσοδον τῆς μετ' ἄκρας κομψότητος καὶ τέχνης ἐκτισμένης φωλεᾶς αὐτοῦ διὰ ποικίλων ἀντικειμένων ἅτινα πανταχῶθεν καὶ κατὰ μικρὸν συνέλεξεν, πληρῆζαντα τυχὸν τὴν φαν-

τασίαν αὐτοῦ. Ἐν τοῖς ἀντικειμένοις τούτοις εὐρηγται καὶ ζωηρῶν χρωμάτων πτερὰ ἄλλων πτηνῶν, τεμάχια ὀστράκων, τεμάχια ρακῶν ἐν τῷ μέσῳ τῶν ὀπίων βαδίζει τὸ πτηνὸν ὑπερηφάνως καὶ μετὰ φανερᾶς εὐχαριστήσεως. Ἐπίσης καὶ τὰ ἔντομα κατέχουσι διακεκριμένην αἰσθητικότητα· δεικνύουσι π. γ. κλίσιν πρὸς τινὰ τῶν χρωμάτων, τὰ δὲ φυτὰ ἐκεῖνα ὧν ἡ γονιμοποίησις ἐκ τῶν ἐντόμων τούτων ἐξαρτᾶται ἐμφανίζουσι ποικίλαν χρωμάτων ὄλων διάφορον τῆς τῶν φυτῶν, ὧν ἡ γονιμοποίησις καταρθῆναι διὰ τῶ ἀνέμου. Καὶ οἱ μουσικοὶ δ' αὐτοὶ ἤχη ἐπιδρῶσιν οὐσιωδῶς ἐπὶ διαφόρων ζῴων, ἅτινα ἔχουσι καὶ αὐτὰ τὰς προτιμήσεις καὶ ἀντιπαθείας των. Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι ἡ αἰσθητικότης αὕτη δὲν εἶναι λίαν ἀνεπτυγμένη παρ' αὐτοὺς ἀλλ' ὑφίσταται ἐν στογειώδει καταστάσει, καὶ ὅτι τὰ ζῴα δὲν διάκεινται ὅλως ἀδιαφόρως πρὸς τὰς ἐκδηλώσεις ἐκείνας αἵτινες ἐμπνεοῦσι ἐντύπωσιν παρ' ἑμῖν.

Ὅμοίως πλανῶνται καὶ οἱ ἀρνούμενοι τὴν ὑπαρξίν ὀρθοσκευτικοῦ παρὰ τοῖς ζῴοις αἰσθητικῆς. Ἀναμφισβότως ἡ ὀρθοσκευτικὴ παρὰ τοῖς ζῴοις εὐρηγται ἐν πολλῷ κατωτέρῳ μίθρῳ, ἀλλ' ἀκριβῶς παρατηροῦντες δύναμεθα νὰ κατατάξωμεν τὴν ὀρθοσκευτικὴν ἐκατομμυρίων ὄλων ἀνθρωπίνων ὄντων εἰς λίαν ὑψηλὴν κατηγορίαν; Ἀνάλυσον τὴν ὀρθοσκευτικὴν ἰδέαν, γύμνωσον αὐτὴν παντὸς σκοποῦ καὶ τῶν μετέπειτα συλληφθεῖσων ἰδεῶν καὶ τί εὐρίσκει; Φόβον καὶ ἀγάπην, ἐξ ὧν πηγάζουσιν ὑποταγὴ καὶ ἄλλα αἰσθήματα, ἅτινα μὴ γίνονται μετὰ τῶν δύο κυρίων συστατικῶν. Ὁ Κουατρεφᾶζ (Quatrefage) εἰς τῶν μεγάλων φυσιοδιπῶν τοῦ παρόντος αἰῶνος γράφει ὅτι ἐπὶ κατοικίδια ζῴα εἶναι εὐλαβῆ διότι ὑπακούουσι τοῖς διὰ τῆς ῥάβδου ἢ τῆς ζαχαρέως ἀποτεινομένοις πρὸς αὐτὰ. Ἀλλὰ γοῦ πάλιν γράφει «Ὀυδέμια ἢ διαφορά μετὰ τοῦ ἐπικίνδυνον τι ζῴον λατρεύοντος ἀγρίου καὶ τοῦ κυνός, ὅστις ταπεινοῦται εἰς τοὺς πόδας τοῦ κυρίου αὐτοῦ ἢ νὰ λάβῃ συγγώρησιν τοῦ σφάλματός του. Τὰ ζῴα σπεύδουσιν ἐν ἀνάγκῃ πρὸς τὸν ἄνθρωπον δι'

υπεράσπισιν ὡς πᾶς πιστεύων εἰς τὸν Θεὸν αὐτοῦ. Βεβαίως μεταξὺ τῆς θρησκείας ἐνδὲς κινῶς καὶ τῆς τοῦ περιωνύμου Πασκάλ ὑπάρχουσι διαφοραί, συμφωνοῦσιν ὁμως ὅλοι οἱ τύποι τῆς ἀπὸ βαθμίδος εἰς βαθμίδα μεταβάσεως· ὁ ἄγχιος, ὡς καὶ ὁ θεωρῶν ἑαυτὸν πεπολιτισμένον παρέχουσιν ἄπειρα παραδείγματα τοῦ πράγματος τούτου καὶ δεικνύουσι ὅτι ἐδῶ, ὡς καὶ εἰς ἄλλα πράγματα αἱ διαφοραὶ κεῖνται ἐν τῷ βαθμῷ καὶ οὐχὶ ἐν τῷ εἶδει. Τὰ ζῶα γνωρίζουσι τὴν αἴσθησιν τοῦ μυστηριώδους, εἶναι φετιχισταί· ἀποδίδουσι ζωὴν τῷ μὴ ἔχοντι τοιαύτην· καὶ τί ἄλλο ἐρωτῶ ἐάν μοι ἐπιτρέπηται, περιλαμβάνει ἡ θρησκεία πολλῶν συγχρόνων μας περιστότερον τούτου; Μεταξὺ τῆς εἰδωλολατρείας ἢ τῆς σκαιότερας καὶ μᾶλλον ἀρχαϊκῆς πολυθείας καὶ τῆς καθαρωτάτης χριστιανικῆς θρησκείας αἱ διακρίσεις εἶναι ὀλίγαι καὶ βαθμιαῖαι καὶ οὐχὶ ὅλαι εἰδικαὶ καὶ θεμελιώδεις. Ἄφ' ἑτέρου μεταξὺ τῶν πρώτων βάσεων τῆς θρησκείας παρουσίας τε καὶ παρελθούσης καὶ τιμῶν αἰσθημάτων τῶν ἀνωτέρων ζώων αἱ διαφοραὶ φέρουσι τὸν αὐτὸν χαρακτήρα· ἡ πηγὴ εἶναι ἡ αὐτή.

Παρὰ πολλοῖς ζῴοις τὸ αἶσθημα τοῦ μυστηριώδους καὶ υπερφυσικοῦ ἐκδηλοῦται, καὶ μετὰ προσοχῆς παρατηρήθη. Ὁ Ἑρβέρτος Σπένσερ (Hervert Spencer) ἀναφέρει παρατηρήσεις τινὰς ἐπὶ μολοσσῶν κινῶς ἀνήκοντος εἰς τινὰ τῶν φίλων του. Ὁ ρηθεὶς κύων παίζων μετὰ ράβδου πρὸς αὐτὸν ριθθείσης, ἀπροσέκτως ἐκτύπησε τὸ ἔδαφος λίαν σφοδρῶς διὰ τοῦ ἐνδὲς ἄκρου τῆς ράβδου, καὶ φυσικῶς τὸ ἄλλο ἄκρον ἔπληξε δυκατὰ τὸ στόμα αὐτοῦ. Ἐπὶ τῷ ἀπροσδοκῆτῳ τούτῳ γεγροντί ἐκπλαγεὶς ὁ κύων ὑπώπτευσεν μαγαίαν καὶ ἐκρύβη, μετὰ μεγάλῃς δὲ δυσκολίας κατωρθώθη ἵνα ἐπιστρέψῃ καὶ πάλιν εἰς τὸ παιγνίδιον αὐτοῦ. Ὁ τρόπος οὗτος αὐτοῦ κατέδειξε σαφῶς ὅτι ἡ ράβδος ἐφ' ἧσον εἰδείκνυε ἔργα οἰκεῖα αὐτῷ δὲν ἐθεωρεῖτο παρ' αὐτοῦ ὡς ἐνεργὸς δύναμις· βληθεὶς ὁμως ὑπ' αὐτῆς ἔκλινεν ἐπὶ στιγμὴν, ἵνα κατατάξῃ αὐτὴν μεταξὺ ἐμφύγων ὄντων καὶ θεωρήσῃ αὐτὴν ἱκανὴν ὥστε νὰ κακοποιήσῃ αὐτὸν καὶ αὐθις. Τινὲς πρὸς τούτοις ἀπέδωκαν εἰς τὰ ζῶα ἀξιοσημείωτον προροατικὴν καὶ τοῦ μὲν ἄλλοι ἀναφέρουσι περὶ πτηνῶν τὰ ὅποια βλέπουσι φοβερὰ φάσματα ἐν κλωβίῳ, ἐν ᾧ ἐν εἰς αὐτῶν ἐξέπνευσεν· τοῦ δὲ ἄλλοι περὶ πελαργῶν μαντευσάντων πυρκαϊᾶν ἐν τῷ οἴκῳ, ἐν ᾧ συνείθισον νὰ κτιζοῦσι τὰς φωλεὰς αὐτῶν καὶ διαμεινάντων ἐπὶ τῶν δένδρων· ἀλλαγῶν δὲ περὶ κινῶν προροατικῶν, προσσημεινάντων δι' ὕλακων, κλαυθμῶν κλ. διάφορα δυστυχήματα καὶ συμβάντα. Ὅπωςδὴποτε ἀρκοῦμεθα ἐνταῦθα περαινόντες τὸν λόγον ἵνα εἴπωμεν ὅτι τὰ

ἀνωτέρας βαθμίδος ζῶα κατέχουσι βεβαίωτα τὰς πρώτας βάσεις τῆς αἰσθητικότητος καὶ αὐτοῦ τοῦ θρησκευτικοῦ αἰσθηματος.

ΕΡΜΙΟΝΗ Κ. ΛΑΖΑΡΙΔΟΥ

ΑΝΑΛΕΚΤΑ.

Ἡ Ἐπίσημος ἰατρὸς λέγει ὅτι ἡ κυριώτερά αἰτία τῶν νευρικῶν καὶ ὑστερικῶν ἀσθενειῶν, τῶν πονοκεφάλων τῶν συνοδευμένων ἀπὸ ἐμέτους καὶ τῶν παθήσεων τῆς σπονδυλικῆς στήλης εἰς τὰς γυναῖκας, ὀφείλεται εἰς τοὺς ὑψηλοὺς τάκους τῶν ὑποδημάτων.

Ἡ περιφρῆμος ἀοιδὸς Christine Nilson διέκοσμησεν μὲ ὅλως ἔκτακτον καὶ πρωτοφανῆ τρόπον δύο ἐκ τῶν δωματιῶν τῆς ἐν Μαδρίτῃ οἰκίας της. Κατεκάλυψε τοὺς τοίχους τοῦ ἰδιαίτερου της θαλάμου μὲ τὰ μουσικὰ τεμάχια τῶν διαφόρων μελοδραμάτων τὰ ὅποια ἔψαλλε, τοὺς δὲ τοῦ ἐστιατορίου της μὲ λογαριασμοὺς ξενοδοχείων, τοὺς ὅποιους συνελεξεν ἀπὸ τὰ διάφορα μέρη τοῦ κόσμου.

Ἡ Miss Mary Hamilton, διάσημος διὰ τὴν ὀραϊότητά της, ἀνεχώρησεν ἔφιππος ἐκ Παρισίων διὰ Πετροῦπολιν — ταξίδιον τριῶν χιλιάδων χιλιόμετρων — συνοδευμένη μόνον ἀπὸ ἑνα ἵπποκόμον, ἐνῶ ἐπεμψε τὰς ἀποσκευὰς της σιδηροδρομικῶς μὲ τὸν ἀμαξηλάτην της. Τοιαύτην θαυμασίαν ἵππικὴν ἐπιχείρησιν πρότινος ἐπραγματοποίησεν ἀξιωματικὸς τῶν δραγόνων μεταβάς ἀπὸ Πολτάβαν εἰς Παρισίους ἐντὸς τριακοντα ἡμερῶν.

Ε. Π.

ΑΝΕΚΔΟΤΑ.

— Ἐλαβε, φιλάτη μου, προφυλακτικὰ μέτρα κατὰ τῆς ἐπιδημίας :

— Βεβαίωτα. Κατόρθωσα νὰ πείσω τὸν σύζυγόν μου νὰ κάμῃ τὴν διαθέτην του.

Κοιμηθεὶς ἐρωτᾷ τὸν καπνοπώλην ἐνῶ ἀνοίγει τὸ πακέτο του :

— Εἶνε ἀληθές ὅτι ὁ καπνὸς προσβάλλει τὸ μνημονικόν :

— Δὲν τὸ ξέρω, ἀλλὰ τὸ πιστεύω ἀφοῦ λησμενεῖτε νὰ μὲ πληρώσητε πέντε πακέτα ποῦ μοῦ χρεωστεῖτε ἀπὸ ἕνα χρόνον.

Ἐν ἐσπερίδι νεαρὸν ζεύγος διηγεῖται ὅτι τὴν προτεραίαν ἐμάλωσαν διὰ πρώτην φοράν καὶ ὅτι πρὸς ἀνάμνησιν ἐφύτευσαν εἰς τὸν κήπον των ἕνα δένδρον.

— Ἴς ὥραία ἰδέα ! ἐψηθύρισε μεσοκόπος τις γυνὴ εἰς τὸ αὐτὸ τοῦ παρακαθημένου συζύγου της, ἐάν τὴν ἐφαρμόζαμεν ἐγκαίρως θὰ εἴχαμεν ἤδη ἕνα μικρὸν δάσος.

Ε. Π.